UCHWAŁA NR XVIII/138/2026
RADY GMINY ŚWIERCZÓW

z dnia 24 lutego 2026 r.

w sprawie przyjęcia Gminnego Programu Opieki nad Zabytkami na lata 2026-2029

Na podstawie art. 18 ust 2 pkt 15 ustawy z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (Dz. U. z 2025 r. poz. 1153; zm.: Dz. U. z 2025 r. poz. 1436.) oraz art. 87 ust. 3 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz. U. z 2024 r. poz. 1292), po uzyskaniu pozytywnej opinii Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków, Rada Gminy Świerczów uchwala, co następuje:

§ 1. Uchwala się Gminny Program Opieki nad Zabytkami na lata 2026 – 2029 w brzmieniu załącznika do niniejszej uchwały.

§ 2. Wykonanie uchwały powierza się Wójtowi Gminy Świerczów.

§ 3. Uchwała wchodzi w życie po upływie 14 dni od dnia ogłoszenia w Dzienniku Urzędowym Województwa Opolskiego.

Przewodniczący Rady Gminy

Adrian Andruszków

Załącznik

do Uchwały Nr XVIII/138/2026

Rady Gminy Świerczów

z dnia 24 lutego 2026 r.

GMINA ŚWIERCZÓW

GMINNY PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI NA LATA 2026 - 2029

Świerczów 2026

SPIS TREŚCI

1.	WSTĘP	**4**
2.	PODSTAWA PRAWNA OPRACOWANIA GMINNEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI	**5**
3.	UWARUNKOWANIA PRAWNE OCHRONY I OPIEKI NAD ZABYTKAMI W POLSCE	**7**
4.	UWARUNKOWANIA ZEWNĘTRZNE OCHRONY DZIEDZICTWA KULTUROWEGO	**14**
4.1.	Strategiczne cele polityki państwa w zakresie ochrony zabytków i opieki nad zabytkami	**14**
4.2.	Relacje gminnego programu opieki nad zabytkami z dokumentami wykonanymi na poziomie województwa i powiatu	**16**
5.	UWARUNKOWANIA WEWNĘTRZNE OCHRONY DZIEDZICTWA KULTUROWEGO	**18**
5.1.	Relacje gminnego programu opieki nad zabytkami z dokumentami wykonanymi na poziomie gminy (analiza dokumentów programowych gminy)	**18**
5.2.	Charakterystyka zasobów i analiza stanu dziedzictwa i krajobrazu kulturowego gminy	**19**
5.2.1.	Zarys historii obszaru gminy	**19**
5.2.2.	Krajobraz kulturowy	**21**
5.2.3.	Zabytki nieruchome	**22**
5.2.4.	Zabytki ruchome	**37**
5.2.5.	Zabytki archeologiczne	**38**
5.3.	Zabytki objęte prawnymi formami ochrony	**44**
5.4.	Zabytki w gminnej ewidencji zabytków	**46**
5.5.	Zabytki o najwyższym znaczeniu dla gminy	**47**
6.	OCENA STANU DZIEDZICTWA KULTUROWEGO. ANALIZA SZANS I ZAGROŻEŃ	**47**
7.	ZAŁOŻENIA PROGRAMOWE	**48**
7.1.	Priorytety programu opieki nad zabytkami	**48**
7.2.	Kierunki działań programu opieki nad zabytkami	**49**
7.3.	Zadania programu opieki nad zabytkami	**50**

8.	INSTRUMENTARIUM REALIZACJI PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI	**51**
9.	ZASADY OCENY REALIZACJI PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI	**52**
10.	ŹRÓDŁA FINANSOWANIA PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI	**53**
11.	REALIZACJA I FINANSOWANIE PRZEZ GMINĘ ZADAŃ Z ZAKRESU OCHRONY ZABYTKÓW	**56**
12.	ANEKSY	**60**

1. WSTĘP

Dokument jakim jest „Gminny Programu Opieki nad Zabytkami” (dalej: GPONZ) zajmuje się zagadnieniem dziedzictwa kulturowego w granicach administracyjnych gminy Świerczów. Natomiast jego głównym celem jest wyznaczenie zasadniczych kierunków działań i zadań na rzecz ochrony i opieki nad zabytkami na terenie gminy na okres kolejnych czterech lat, tj. na lata 2026-2029. Dziedzictwo kulturowe zasadniczo można zdefiniować jako zbiór rzeczy nieruchomych i ruchomych oraz wartości duchowych, historycznych, obyczajowych z nimi związanych, który powszechnie uznaje się za wartość uniwersalną, godną objęcia ochroną prawną, dla dobra i rozwoju społecznego. Owo dziedzictwo uznaje się za warte przekazania następnym pokoleniom, w oparciu o powszechnie przyjęty i akceptowalny system wartości historycznych, patriotycznych, religijnych, naukowych i artystycznych. Mają one decydujące znaczenie dla zachowania tożsamości i ciągłości rozwoju politycznego, społecznego i kulturalnego, dowodzenia prawd i upamiętniania wydarzeń historycznych, kultywowania poczucia piękna i wspólnoty cywilizacyjnej mieszkańców danego terytorium. Zadania przyjęte w programie na lata 2026-2029 uwzględniają zarówno wymogi prawne stawiane przez przepisy przed tego typu opracowaniami, jak i potrzebę samorządów, związaną z dążeniem do osiągnięcia zrównoważonego rozwoju gminy, skutkującym poprawą jakości życia lokalnej społeczności. Temu drugiemu celowi podporządkowany jest strategiczny rozwój gminy, łączący zagadnienia natury społecznej, gospodarczej oraz przestrzennej. Program formułuje założenia pozwalające na wzmocnienie ochrony dziedzictwa kulturowego gminy i opieki nad zabytkami, prowadzące do poprawy stanu zabytków, poprzez:

• skuteczne wkomponowanie problematyki ochrony zabytków w strategiczne zadania gminy, szczególnie studium zagospodarowania przestrzennego,

• uwzględnienie w strategii rozwojowej gminy problematyki ochrony zabytków, stanowiącej wspólny komponent z zadaniami ekologii i ochrony środowiska,

• dbałość o stan zachowania zabytków na terenie gminy oraz przeciwdziałanie procesom degradacyjnym,

• poprawienie atrakcyjności gminy, poprzez wyeksponowanie miejscowych zasobów dziedzictwa kulturowego i walorów turystycznych,

• szersze udostępnienie lub przywrócenie zabytków społeczności, poprzez podjęcie działań zwiększających ich atrakcyjność turystyczną i edukacyjną,

• wspieranie inicjatyw zmierzających do wzrostu absorpcji środków finansowych przeznaczonych na ochronę dziedzictwa kulturowego na terenie gminy,
• ustalenie zasad współpracy z różnorodnymi podmiotami cywilno-prawnymi posiadającymi tytuły własności do obiektów zabytkowych.

GPONZ na lata 2026-2029 określa działania w zakresie ochrony i opieki nad zabytkami, w szczególności:
• bieżącą aktualizację inwentaryzacji zabytków nieruchomych, ruchomych, archeologicznych oraz dziedzictwa niematerialnego,
• bieżącą aktualizację gminnej ewidencji zabytków,
• bieżącą aktualizację stanu i sposobu wykorzystania zabytków,
• zwrócenie uwagi na potrzebę ścisłej współpracy z placówkami oświatowymi, organizacjami pozarządowymi, kościołami i innymi podmiotami zaangażowanymi w zadania ochrony i opieki nad zabytkami,
• zwiększenie konkurencyjności i atrakcyjności gminy poprzez promocję lokalnego dziedzictwa kulturowego, ze szczególnym naciskiem na jego znaczenie dla rozwoju turystyki i przedsiębiorczości,
• wskazanie mechanizmów i możliwych źródeł finansowania ochrony i opieki nad zabytkami,
• prowadzenie systematycznej i metodycznej edukacji na rzecz ochrony dziedzictwa kulturowego na wszystkich poziomach szkół,
• wskazanie potrzeby współdziałania wszystkich podmiotów posiadających prawa własności do użytkowania obiektów zabytkowych.

2. PODSTAWA PRAWNA OPRACOWANIA GMINNEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI

Podstawowym aktem prawnym regulującym problematykę ochrony zabytków w Polsce jest Ustawa z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz. U. z 2024 r. poz. 1292) (dalej: *Ustawa*).

Gminny, powiatowy i wojewódzki Program Opieki nad Zabytkami (GPONZ / PPONZ / WPONZ):

- Zgodnie z art. 87 Ustawy, zarząd województwa, powiatu oraz wójt (burmistrz, prezydent miasta) sporządza program opieki nad zabytkami na okres 4 lat.

- Programy przyjmowane są w formie uchwał przez odpowiednie organy stanowiące (rada gminy, rada powiatu, sejmik województwa) po uzyskaniu opinii wojewódzkiego konserwatora zabytków (art. 87 ust. 3).
- Program jest następnie ogłaszany w wojewódzkim dzienniku urzędowym (art. 87 ust. 4).
- Osobno każda jednostka samorządowa (gmina, powiat, województwo) przedstawia sprawozdanie z realizacji programu co 2 lata właściwemu organowi stanowiącemu (art. 87 ust. 5).

Celem opracowania programu jest w szczególności(art. 87 ust. 2):

1. Uwzględnianie uwarunkowań ochrony zabytków, w tym krajobrazu kulturowego, dziedzictwa archeologicznego oraz uwarunkowań ochrony przyrody i równowagi ekologicznej.
2. Zahamowanie procesów degradacji zabytków i poprawa stanu ich zachowania; wyeksponowanie poszczególnych zabytków oraz walorów krajobrazu kulturowego.
3. Podejmowanie działań zwiększających atrakcyjność zabytków dla potrzeb społecznych, turystycznych i edukacyjnych oraz wspieranie inicjatyw sprzyjających wzrostowi środków finansowych na opiekę nad zabytkami.
4. Określenie warunków współpracy z właścicielami zabytków, eliminujących sytuacje konfliktowe związane z ich użytkowaniem.
5. Podejmowanie przedsięwzięć umożliwiających tworzenie miejsc pracy związanych z opieką nad zabytkami.

Zgodnie z art. 3 ust. 1 Ustawy „zabytek” oznacza nieruchomość lub rzecz ruchomą, jej część lub zespół, będące dziełem człowieka lub związane z jego działalnością i stanowiące świadectwo minionej epoki lub zdarzenia, których zachowanie leży w interesie społecznym ze względu na posiadaną wartość historyczną, artystyczną lub naukową.

Podsumowanie obowiązków organów samorządowych:

1. Sporządzenie programu opieki nad zabytkami – 4-letni okres obowiązywania, odpowiednio:
   - wójt/burmistrz/prezydent miasta → gmina
   - zarząd powiatu → powiat
   - zarząd województwa → województwo
2. Uzyskanie opinii wojewódzkiego konserwatora zabytków przed przyjęciem programu.
3. Przyjęcie programu w formie uchwały odpowiedniego organu stanowiącego.
4. Ogłoszenie programu w wojewódzkim dzienniku urzędowym.
5. Sporządzanie sprawozdania co 2 lata z realizacji programu i przedstawienie go właściwemu organowi stanowiącemu.

3. UWARUNKOWANIA PRAWNE OCHRONY I OPIEKI NAD ZABYTKAMI W POLSCE

Ochrona dziedzictwa kulturowego człowieka, na które składają się dobra kultury i natury, została zadeklarowana jako konstytucyjny obowiązek Państwa. Art. 5 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej stanowi, że „Rzeczpospolita Polska [....] strzeże dziedzictwa narodowego [....]". Kolejny artykuł (art. 6) w ustępie 1 uzupełnia, że „Rzeczpospolita Polska stwarza warunki upowszechniania i równego dostępu do dóbr kultury, będącej źródłem tożsamości narodu polskiego, jego trwania i rozwoju". O odpowiedzialności konstytucyjnej nie tylko Państwa, ale i każdego obywatela, za ochronę zabytków przypomina art. 82 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej, wskazując, że „obowiązkiem Obywatela [....] jest troska o dobro wspólne".

Ochrona i opieka nad zabytkami jest istotnym elementem polityki kulturalnej Państwa, które scedowało w znaczącym stopniu obowiązki w tym zakresie na jednostki samorządu terytorialnego. Zabytki stanowią nie tylko materialny i niematerialny ślad po przeszłości, ale również cenny składnik współczesnej kultury. Takie pojmowanie roli zabytków nakreśliła już „Europejska Karta Ochrony Dziedzictwa Architektonicznego" z 1975 r. (art. 3-5). Zaznaczono tam, że ochrona i opieka nad zabytkami jest ważnym działaniem leżącym w sferze publicznej, ze względu na ich pierwszorzędne znaczenie w procesie edukacji, humanizacji społeczeństwa, kulturowej identyfikacji, oraz dla sfery ekonomii i gospodarki.

Wysiłki legislacyjne w tym zakresie doprowadziły do przyjęcia głównego aktu prawnego regulującego zasady ochrony i opieki nad zabytkami w Polsce jakim jest ustawa. Z punktu widzenia GPONZ znajdują zastosowanie szczególnie art. 3, 4, 6, 7, 16 ust. 1, art. 17, 18, 19, 20, 21, 22 oraz art. 89 cytowanej ustawy. Z wymienionych powyżej artykułów cytowanej ustawy zwrócić należy szczególną uwagę na zakres, formy i sposoby ochrony zabytków.

Art. 4 ustawy stanowi:

„Ochrona zabytków polega, w szczególności, na podejmowaniu przez organy administracji publicznej działań mających na celu:

1. zapewnienie warunków prawnych, organizacyjnych i finansowych umożliwiających trwałe zachowanie zabytków oraz ich zagospodarowanie i utrzymanie;
2. zapobieganie zagrożeniom mogącym spowodować uszczerbek dla wartości zabytków;
3. udaremnianie niszczenia i niewłaściwego korzystania z zabytków;

4. przeciwdziałanie kradzieży, zaginięciu lub nielegalnemu wywozowi zabytków za granicę;
5. kontrolę stanu zachowania i przeznaczenia zabytków;
6. uwzględnianie zadań ochronnych w planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym oraz przy kształtowaniu środowiska".

Zgodnie z art. 5 ustawy: „Opieka nad zabytkiem sprawowana przez jego właściciela lub posiadacza polega, w szczególności, na zapewnieniu warunków:

7. naukowego badania i dokumentowania zabytku;
8. prowadzenia prac konserwatorskich, restauratorskich i robót budowlanych przy zabytku;
9. zabezpieczenia i utrzymania zabytku oraz jego otoczenia w jak najlepszym stanie;
10. korzystania z zabytku w sposób zapewniający trwałe zachowanie jego wartości;
11. popularyzowania i upowszechniania wiedzy o zabytku oraz jego znaczeniu dla historii i kultury".

W myśl art. 6 ustawy:

„1. Ochronie i opiece podlegają, bez względu na stan zachowania:

12. zabytki nieruchome będące w szczególności:
    a) krajobrazami kulturowymi,
    b) układami urbanistycznymi, ruralistycznymi i zespołami budowlanymi,
    c) dziełami architektury i budownictwa,
    d) dziełami budownictwa obronnego,
    e) obiektami techniki, a zwłaszcza kopalniami, hutami, elektrowniami i innymi zakładami przemysłowymi,
    f) cmentarzami,
    g) parkami, ogrodami i innymi formami zaprojektowanej zieleni,
    h) miejscami upamiętniającymi wydarzenia historyczne bądź działalność wybitnych osobistości lub instytucji;
13. zabytki (w zakresie kompetencji gminy – nieruchome) będące, w szczególności:
    a) dziełami sztuk plastycznych, rzemiosła artystycznego i sztuki użytkowej,
    b) kolekcjami stanowiącymi zbiory przedmiotów zgromadzonych i uporządkowanych według koncepcji osób, które tworzyły te kolekcje,
    c) numizmatami oraz pamiątkami historycznymi, a zwłaszcza militariami, sztandarami, pieczęciami, odznakami, medalami i orderami,
    d) wytworami techniki, a zwłaszcza urządzeniami, środkami transportu

oraz maszynami i narzędziami świadczącymi o kulturze materialnej, charakterystycznymi dla dawnych i nowych form gospodarki, dokumentującymi poziom nauki i rozwoju cywilizacyjnego,

e) materiałami bibliotecznymi, o których mowa w art. 5 ustawy z dnia 27 czerwca 1997 r. o bibliotekach (Dz.U. z 2022 r., poz. 2393),

f) instrumentami muzycznymi,

g) wytworami sztuki ludowej i rękodziełami oraz innymi obiektami etnograficznymi,

h) przedmiotami upamiętniającymi wydarzenia historyczne bądź działalność wybitnych osobistości lub instytucji;

14. zabytki archeologiczne będące w szczególności:

a) pozostałościami terenowymi pradziejowego i historycznego osadnictwa,

b) cmentarzyskami,

c) kurhanami,

d) reliktami działalności gospodarczej, religijnej i artystycznej.

2. Ochronie mogą podlegać nazwy geograficzne, historyczne lub tradycyjne nazwy obiektu budowlanego, placu, ulicy lub jednostki osadniczej".

W cytowanej ustawie określone zostały prawne formy ochrony zabytków.

Art. 7 ustawy mówi, że:

„Formami ochrony zabytków są:

1. wpis do rejestru zabytków;
2. uznanie za pomnik historii;
3. utworzenie parku kulturowego;
4. ustalenia ochrony w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego albo w decyzji o ustaleniu lokalizacji inwestycji celu publicznego, decyzji o warunkach zabudowy, decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji drogowej, decyzji o ustaleniu lokalizacji linii kolejowej lub decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji w zakresie lotniska użytku publicznego".

Cytowana ustawa szczegółowo określa obowiązki oraz kompetencje samorządu w zakresie ochrony zabytków i opieki nad zabytkami:

• prowadzenie GEZ (art. 22, pkt. 4),

• sporządzanie na okres czteroletni GPONZ (art. 87),

• uwzględnianie ochrony i opieki nad zabytkami przy sporządzaniu i aktualizacji strategii rozwoju, studiów uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego oraz miejscowych planów zagospodarowania (art. 18 i 19). W artykułach 5, 25, 26, 28, 30, 31,

36, 71, 72 ustawy określono obowiązki właścicieli zabytków (w tym też samorządów), dla objętych ochroną zabytków, które są własnością gminy lub są w jej posiadaniu. Zwrócić należy uwagę na art. 19 ustawy, który doprowadził do zmiany charakteru prawnego GEZ. Wcześniej posiadała ona wyłącznie charakter informacyjno-dokumentacyjny, obecnie zaś zyskała status instrumentu warunkującego prawną ochronę obiektów zabytkowych na terenie danej gminy. Ustawa precyzuje, jakie zabytki należy ująć w ewidencji. Zasady i sposób prowadzenia GEZ reguluje rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 10 września 2019 r. zmieniające rozporządzenie w sprawie prowadzenia rejestru zabytków, krajowej, wojewódzkiej i gminnej ewidencji zabytków oraz krajowego wykazu zabytków skradzionych lub wywiezionych za granicę niezgodnie z prawem (Dz. U. z 2019 r., poz. 1886). GEZ dla zabytków z terenu gminy Świerczów prowadzona jest w oparciu o ww. rozporządzenie (i wcześniejsze z 2011 r.), i poddawana jest aktualizacji w razie potrzeby.

Zakres cytowanej ustawy uszczegóławiają inne akty wykonawcze, przede wszystkim rozporządzenia ministerialne:

• Rozporządzenie Ministra Kultury z dnia 9 lutego 2004 r. w sprawie wzoru znaku informacyjnego umieszczanego na zabytkach nieruchomych wpisanych do rejestru zabytków (Dz.U. z 2004 r., Nr 30, poz. 259),

• Rozporządzenie Ministra Kultury z dnia 1 kwietnia 2004 r. w sprawie nagród za odkrycie lub znalezienie zabytków archeologicznych (Dz.U. z 2004 r., Nr 71, poz. 650),

• Rozporządzenie Ministra Kultury z dnia 9 kwietnia 2004 r. w sprawie organizacji wojewódzkich urzędów ochrony zabytków (Dz.U. z 2004 r., Nr 75, poz. 706),

• Rozporządzenie Ministra Kultury z dnia 12 maja 2004 r. w sprawie odznaki „Za opiekę nad zabytkami" (Dz.U z 2004 r., Nr 124, poz. 1304 z póź.zm.),

• Rozporządzenie Ministra Kultury z dnia 25 sierpnia 2004 r. w sprawie organizacji i sposobu ochrony zabytków na wypadek konfliktu zbrojnego i sytuacji kryzysowych (Dz.U. z 2004 r., Nr 212, poz. 2153),

• Rozporządzenie Ministra Kultury z dnia 30 sierpnia 2004 r. w sprawie zakresu, form i sposobu ewidencjonowania zabytków w muzeach (Dz. U. z 2004 r., Nr 202, poz. 2073),

• Rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 13 października 2004 r. w sprawie stawek opłat dla poszczególnych rodzajów i gatunków drzew (Dz.U. z 2004 r., Nr 228, poz. 2306),

• Rozporządzenie Ministra Kultury z dnia 6 czerwca 2005 r. w sprawie udzielania dotacji celowej na prace konserwatorskie, restauratorskie i roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków (Dz.U. z 2014 r., poz. 399),

• Rozporządzenie Ministra Finansów z dnia 28 września 2007 r. w sprawie zapłaty opłaty

skarbowej (Dz.U. z 2007 r., Nr 187, poz.1330),

• Rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 18 lutego 2011 r. w sprawie wzorów dokumentów oceny wskazującej czas powstania zabytku, wyceny zabytku oraz potwierdzenia wwozu zabytku na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej (Dz. U. z 2011 r., Nr 50, poz. 256),

• Rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 18 kwietnia 2011 r. w sprawie wywozu zabytków za granicę (Dz.U. z 2011r., Nr 89, poz. 510),

• Rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 10 września 2019 r. zmieniające rozporządzenie w sprawie prowadzenia rejestru zabytków, krajowej, wojewódzkiej i gminnej ewidencji zabytków oraz krajowego wykazu zabytków skradzionych lub wywiezionych za granicę niezgodnie z prawem (Dz. U. z 2019 r., poz. 1886),

• Rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 10 stycznia 2014 r. w sprawie dotacji na badania archeologiczne (Dz. U. z 2014 r., poz. 110),

• Rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 2 lipca 2015 r. w sprawie nagród za znalezienie zabytków lub materiałów archiwalnych (Dz.U. z 2015 r., poz. 979),

• Rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 2 sierpnia 2018 r. w sprawie prowadzenia prac konserwatorskich, prac restauratorskich i badań konserwatorskich przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków albo na Listę Skarbów Dziedzictwa oraz robót budowlanych, badań architektonicznych i innych działań przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków, a także badań archeologicznych i poszukiwań zabytków (Dz.U. z 2018 r., poz. 1609).

Zgodnie z brzmieniem art. 7 ust. 1, pkt 9 ustawy z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (Dz. U. z 2025 r. poz. 1153) „zaspokajanie zbiorowych potrzeb wspólnoty należy do zadań własnych gminy. W szczególności zadania własne obejmują sprawy […] kultury, w tym […] ochrony zabytków i opieki nad zabytkami". Zgodnie z zasygnalizowaną wcześniej prawidłowością GPONZ powinien znajdować odzwierciedlenie w dokumentach dotyczących zagospodarowania przestrzennego. Stąd w programie uwzględnione zostały założenia ustawy z dnia 27 marca 2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym (Dz. U. z 2024 r., poz. 1130). Ponadto program uwzględnia następujące ustawy i rozporządzenia:

• ustawę z dnia 7 lipca 1994 r. – Prawo budowlane (Dz. U. z 2025 r., poz. 418),

• ustawę z dnia 27 kwietnia 2001 r. – Prawo ochrony środowiska (Dz. U. z 2025 r., poz. 647),

• ustawę z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody (Dz. U. z 2024 r., poz. 1478),

• ustawę z dnia 21 sierpnia 1997 r. o gospodarce nieruchomościami (Dz. U. z 2024 r.,

poz. 1145),
• ustawę z dnia 25 października 1991 r. o organizowaniu i prowadzeniu działalności kulturalnej (Dz. U. z 2024 r., poz. 87),
• ustawę z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i wolontariacie (Dz. U. z 2024 r., poz. 1491),
• ustawę z dnia 3 października 2008 r. o udostępnianiu informacji o środowisku i jego ochronie, udziale społeczeństwa w ochronie środowiska oraz o ocenach oddziaływania na środowisko (Dz. U. z 2024 r., poz. 1112),
• rozporządzenie Ministra Rozwoju i Technologii z dnia 17 grudnia 2021 r. w sprawie wymaganego zakresu projektu miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego (Dz. U. z 2021 r., poz. 2404),
• rozporządzenie Ministra Rozwoju i Technologii z dnia 15 lipca 2024 r. w sprawie sposobu ustalania wymagań dotyczących nowej zabudowy i zagospodarowania terenu w przypadku braku miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego (Dz. U. z 2024 r., poz. 1116),
• rozporządzenie Ministra Rozwoju i Technologii z dnia 17 grudnia 2021 r. w sprawie zakresu projektu studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy (Dz. U. z 2021 r., poz. 2405).
Podstawę prawną dla zasad ochrony zabytków znajdujących się w muzeach i w bibliotekach stanowią przede wszystkim:
• ustawa z dnia 21 listopada 1996 r. o muzeach (Dz. U. z 2022 r., poz. 385),
• ustawa z dnia 27 czerwca 1997 r. o bibliotekach (Dz. U. z 2022 r., poz. 2393),
• ustawa z dnia 25 maja 2017 r. o restytucji narodowych dóbr kultury (Dz. U. z 2019 r., poz. 1591).

Zasady ochrony materiałów archiwalnych regulują natomiast przepisy ustawy z dnia 14 lipca 1983 r. o narodowym zasobie archiwalnym i archiwach (Dz. U. z 2020 r., poz. 164). Od 2010 r., kiedy to w wyniku nowelizacji ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami zmieniły się przepisy doszło do rozszerzenia zakresu ochrony o zabytki ujęte w gminnej ewidencji zabytków. Pociągnęło to za sobą zmiany w ustawach Prawo budowlane oraz o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym. Spowodowało to konieczność uzgadniania planów inwestycyjnych związanych z zabytkami ujętymi w GEZ z Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków (dalej: WKZ). Wymieniona ustawa ujmuje ochronę zabytków na szerokim tle ochrony dziedzictwa kulturowego i historii Europy. Stąd istotne dla omawianego zagadnienia są międzynarodowe dokumenty określające zasady i metody

ochrony dziedzictwa kulturowego. Podzielić je można na trzy grupy: 1) akty prawne UNESCO; 2) akty prawne instytucji europejskich; oraz 3) międzynarodowe dokumenty doktrynalne.

Spośród aktów prawnych UNESCO najistotniejsze są:

• Konwencja o ochronie dóbr kulturalnych w razie konfliktu zbrojnego, Haga 1954,

• Konwencja dotycząca środków zmierzających do zakazu i zapobieganiu nielegalnemu przywozowi, wywozowi i przenoszeniu własności dóbr kultury, Paryż 1970,

• Konwencja w sprawie ochrony światowego dziedzictwa kulturalnego i naturalnego, Paryż 1972,

• Konwencja o różnorodności biologicznej, Rio de Janeiro 1992,

• Konwencja w sprawie ochrony niematerialnego dziedzictwa kulturowego, Paryż 2003,

• Konwencja w sprawie ochrony i promowania różnorodnych form wyrazu kulturowego, Paryż 2005,

• Rekomendacja Warszawska w sprawie odbudowy i rekonstrukcji dziedzictwa kulturowego, Warszawa 2018.

Akty prawne UNESCO, pomimo, że stanowią rekomendacje i deklaracje, to wyznaczają międzynarodowe standardy opieki nad folklorem i tradycyjną kulturą, form zabezpieczenia obiektów ruchomych, miejsc i przestrzeni historycznych, krajobrazów kulturowych, reguł prowadzenia badań archeologicznych. Uczulają także na zjawiska umyślnej destrukcji dziedzictwa i potrzebę pobudzania odpowiedzialności współczesnego pokolenia za dobra kultury, stanowiące uniwersalną wartość, którą należy zabezpieczyć dla przyszłych generacji.

Spośród aktów prawnych instytucji europejskich najistotniejsze są:

• Europejska Konwencja Kulturalna, Paryż 1954,

• Europejska Konwencja o Ochronie Dziedzictwa Architektonicznego, Grenada 1985,

• Europejska Konwencja o Ochronie Dziedzictwa Archeologicznego, La Valetta 1992,

• Europejska Konwencja Krajobrazowa, Florencja 2000,

• Konwencja ramowa Rady Europy w sprawie znaczenia dziedzictwa kulturowego dla społeczeństwa, Faro 2005.

Spośród międzynarodowych dokumentów doktrynalnych najistotniejsze są:

• Międzynarodowa Karta Konserwacji i Restauracji Zabytków i Miejsc Zabytkowych (Karta Wenecka), Wenecja 1964,

• The Burra Charter – The Australia ICOMOS charter for the conservation of places of cultural significance, Burra 1979,

• Międzynarodowa Karta Ogrodów IFLA-ICOMOS (Karta Florencka), Florencja 1981,

• Międzynarodowa Karta Ochrony Miast Historycznych ICOMOS, Toledo-Waszyngton 1987,

• Karta Ochrony i Zarządzania Dziedzictwem Archeologicznym, Lozanna 1990,
• Karta Ochrony i Zarządzania Podwodnym Dziedzictwem Kulturowym, Sofia 1996,
• Principles for the recording of monuments, groups of buildings and sites, Sofia 1996,
• Międzynarodowa Karta Turystyki Kulturowej, Mexico City 1999,
• Zasady Ochrony Historycznych Budynków Drewnianych, Mexico City 1999,
• Charter on the Built Vernacular Heritage, Mexico City 1999,
• Charter on principles for the analysis, conservation and structural restoration of architectural heritage, Victoria Falls 2003,
• Zasady ochrony i konserwacji malowideł ściennych, Victoria Falls 2003,
• Xi'an Declaration on the Conservation of the Setting of Heritage Structures, Sites and Areas, Xi'an 2005.

4. UWARUNKOWANIA ZEWNĘTRZNE OCHRONY DZIEDZICTWA KULTUROWEGO

4.1. Strategiczne cele polityki państwa w zakresie ochrony zabytków i opieki nad zabytkami

GPONZ jest koherentny z informacjami o strategicznych celach polityki państwa i uwarunkowaniach formalnoprawnych w sferze ochrony zabytków. Strategiczne zadania w tym zakresie zawarto w „Koncepcji Zagospodarowania Przestrzennego Kraju" (dalej: KZPK) oraz programach przygotowanych przez Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego. Obecnie została przyjęta i obowiązuje KZPK 2030.

KPZK jest najważniejszym krajowym dokumentem strategicznym dotyczącym zagospodarowania przestrzennego kraju. Została opracowana zgodnie z zapisami ustawy o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym. Zgodnie z wymogami ustawowymi określono także wynikające z KPZK ustalenia i zalecenia dla przygotowywania planów zagospodarowania przestrzennego województw.

KZPK określa zasady polityki państwa w dziedzinie przestrzennego zagospodarowania kraju w perspektywie najbliższych kilkunastu lat. „*W systemie strategicznych celów rozwoju i zagospodarowania przestrzennego kraju, określono między innymi główne motywy wyboru celów strategicznych, kreujących politykę przestrzenną państwa. Jest wśród nich historyczna konieczność oraz szansa dynamizacji rozwoju i osiągnięcia na tej drodze europejskich standardów życia społeczeństwa poprzez istotne zwiększenie konkurencyjności gospodarki*

narodowej w otwartym systemie światowym. Tak sformułowany motyw i cel generalny wyznacza system celów z nim współzależnych. Jednym z nich jest ochrona dziedzictwa kulturowego, poprzez niekonfliktogenne wkomponowanie zagospodarowania kraju, regionów, miast i osiedli w przestrzeń historyczną, która kształtowałaby i utrwala tożsamość polskiej przestrzeni w systemie europejskim".

W koncepcji sformułowano sześć głównych celów. Jeden z nich dotyczył stricte ochrony dziedzictwa kulturowego. Określono go jako „*kształtowanie struktur przestrzennych umożliwiających ochronę krajobrazu kulturowego i pojedynczych zabytków przed zniszczeniem, degradacją, dewaloryzacją oraz podjęcie działań mających na celu udostępnienie dziedzictwa kulturowego społeczeństwu*".

Kryteria kształtowania zagospodarowania przestrzennego sformułowano w czterech zasadniczych punktach:

• „*przestrzenne oddalenie trwałych źródeł dewaloryzacji od obiektów dziedzictwa kulturowego;*

• *dostępność komunikacyjna krajobrazu kulturowego w sposób eksponujący jej najwyższe wartości i walory oraz przeciwdziałający jej degradacji;*

• *wkomponowanie obiektów dziedzictwa kulturowego narodu we współczesne struktury funkcjonalno-przestrzenne;*

• *powiązanie funkcjonalno-przestrzenne obiektów dziedzictwa kulturowego z krajobrazem przyrodniczym*".

Założenia koncepcji wskazują na turystykę jako jeden z głównych komponentów rozwoju gospodarczego kraju. Jako jej filar wskazano ochronę dziedzictwa kulturowego i historycznego. Zagospodarowanie i rewaloryzacja przestrzeni turystycznej powoduje wzrost atrakcyjności szlaków kulturowych i wymusza wzrost środków na ochronę dziedzictwa, w tym także pochodzących ze źródeł komercyjnych.

W 2020 r. stracił moc dokument strategiczny „Narodowa Strategia Rozwoju Kultury na lata 2004–2020", który wyznaczał kierunki polityki rządu w odniesieniu do zabytków i dziedzictwa kulturowego. Nie opracowano jego kontynuacji, ale cele związane z rozwojem kultury w Polsce do 2030 r. stanowią część składową innych dokumentów strategicznych. Z nich najważniejsza wydaje się „Strategia Rozwoju Kapitału Społecznego 2030" (dalej: SRKS2030) zakładająca wzmacnianie roli kultury w budowaniu tożsamości i postaw obywatelskich oraz zwiększanie wykorzystania potencjału kulturowego i kreatywnego dla rozwoju.

Kluczowe założenia SRKS2030 to:

• Wzmocnienie roli kultury,

• Rozwój kapitału kulturowego i kreatywnego,
• Większe zaangażowanie obywateli.

Aktualnym dokumentem strategicznym jest „Krajowy program ochrony zabytków i opieki nad zabytkami na lata 2023–2026" (dalej: KPOZiOnZ 2023-2026), uchwalony przez Radę Ministrów 8 grudnia 2023 roku. (Monitor Polski z 2023 r., poz. 1470). Podstawę prawną tego dokumentu stanowi art. 84 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami. „Krajowy program ochrony zabytków i opieki nad zabytkami" na za zadanie zapewnić efektywną ochronę i opiekę nad zabytkami poprzez ochronę i zarządzanie szczególnie cennymi zasobami, podnoszenie wiedzy o dziedzictwie, cyfryzację i usprawnienie procesów administracyjnych.

Celem głównym KPOZiOnZ 2023-2026 jest zwiększenie odporności zasobu zabytkowego w Polsce. Do realizacji tego założenia opracowano trzy cele szczegółowe dotyczące:
• weryfikacji wybranego zasobu zabytków i wzmocnienia narzędzi ochrony dziedzictwa o wyjątkowej wartości;
• wzmocnienia potencjału organizacyjnego systemu ochrony zabytków;
• roli zabytków w zrównoważonym rozwoju (edukacja i partycypacja).

Do realizacji wszystkich celów i zadań wymienionych w KPOZiOnZ 2023-2026 opracowano szczegółowy harmonogram wraz z planem finansowym programu. Dokument jest uzupełniony o projekt systemu wdrażania, monitoringu i ewaluacji oraz analizę ryzyka.

Istotnym rozwiązaniem, porządkującym zagadnienia przedstawione w KPOZiOnZ 2023-2026 są kierunki działań wskazujące na konkretne zadania priorytetowe w obszarze ochrony zabytków. Są to:
• ochrona i zarządzanie zabytkami o wyjątkowej wartości;
• realizacja międzynarodowych zobowiązań;
• cyfryzacja procesów administracyjnych;
• wzmacnianie zastosowania nowych technologii w ochronie zabytków;
• reforma finansowania ochrony zabytków i opieki nad zabytkami;
• wzmacnianie narzędzi ochrony zabytków wobec zmian klimatycznych;
• podnoszenie świadomości społecznej wartości dziedzictwa kulturowego.

4.2. Relacje gminnego programu opieki nad zabytkami z dokumentami wykonanymi na poziomie województwa i powiatu

Na terenie województwa obowiązuje „Program Opieki nad Zabytkami Województwa Opolskiego na lata 2025-2028". Zadanie to, nałożone na Zarząd Województwa, wynika z art. 18, pkt. 20 ustawy z dnia 5 czerwca 1998 r. o samorządzie województwa (Dz. U. z 2025 r., poz. 581) oraz art. 87 ust. 3 cytowanej ustawy o ochronie i opiece nad zabytkami. GPONZ stanowi realizację wytycznych przyjętych w „Programie Opieki nad Zabytkami Województwa Opolskiego". Program uwzględnia „Strategię Rozwoju Województwa Opolskiego do 2030 r." przyjętą Uchwałą Nr XXXIV/355/2021 Sejmiku Województwa Opolskiego z dnia 4 października 2021 r., i stanowi załącznik do niej. Dokument zakłada, że Opolskie w 2030 roku będzie regionem cenionej jakości życia wynikającej z unikalnego i uniwersalnego łączenia różnorodności: dynamiki i równowagi, nowoczesności i tradycji oraz otwartości i integracji.

Działania wspierające w zakresie m.in. ochrony i opieki nad zabytkami zakłada „Program Fundusze Europejskie dla Opolskiego 2021-2027", realizowany w ramach „Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego", w zakresie Celu Polityki 5 „Europa bliżej obywateli dzięki wspieraniu zrównoważonego i zintegrowanego rozwoju obszarów miejskich, wiejskich i przybrzeżnych w ramach inicjatyw lokalnych".

Podstawowym dokumentem wyznaczającym kierunki prowadzenia polityki przestrzennej na poziomie regionu jest „Plan Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Opolskiego". Aktualny plan został przyjęty uchwałą Nr VI/54/2019 Sejmiku Województwa Opolskiego z dnia 24 kwietnia 2019 r. w sprawie uchwalenia zmiany Planu Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Opolskiego. Plan stanowi realizację koncepcji zawartych w „Strategii Rozwoju Województwa Opolskiego", dotyczących m.in. kierunków i priorytetów kształtowania środowiska przyrodniczego, kulturowego i urbanistyki. Plan kładzie „nacisk na zapewnienie wysokiego poziomu ładu przestrzennego rozumianego, jako dążenie do harmonii, uporządkowania, proporcjonalności i równoważenia środowiska przyrodniczego i kulturowego z potrzebami urbanizacji".

Na poziomie województwa funkcjonuje „Program Waloryzacja Zabytkowego Zasobu Wsi Opolskiej", który stanowi opracowanie opolskiego Regionalnego Ośrodka Badań i Dokumentacji Zabytków w Opolu. Zawiera on zestawienie wsi województwa opolskiego o wysokich walorach zabudowy i ukształtowania przestrzennego wymagających ochrony.

W „Programie” ujęto wieś Miejsce, znajdującą się na terenie gminy Świerczów, oceniając wysoko historyczny ogólny układ przestrzenny oraz pojedyncze obiekty architektoniczne, pojedyncze cechy i wyróżniki zasobu kulturowego wsi. Gmina Świerczów ujęta została w „Lokalnej Strategii Rozwoju Stowarzyszenia Lokalna Grupa Działania Stobrawski Zielony Szlak”, stanowiącej załącznik nr 1 do uchwały nr 02/06/2025 Zarządu Stowarzyszenia Lokalna Grupa Działania Stobrawski Zielony Szlak z dnia 12 czerwca 2025 r. Działanie LGD Stobrawski Zielony Szlak wykracza poza granice Powiatu Namysłowskiego.

Na terenie Powiatu Namysłowskiego obowiązywał „Powiatowy Program Opieki nad Zabytkami Powiatu Namysłowskiego na lata 2016-2019”. Nie został on jednak do tej pory zaktualizowany. W „Powiatowym Programie” omówione były najważniejsze zabytki z terenu gminy Świerczów.

Dokumentem strategicznym na poziomie Powiatu jest „Strategia Rozwoju Powiatu Namysłowskiego”, zawierająca koncepcje zrównoważonego rozwoju jego części składowych oraz opis historyczny i dziedzictwa kulturowego. Poprzedni dokument stracił ważność w 2023 r., nowa „Strategia Rozwoju Powiatu Namysłowskiego do 2030 roku” jest w trakcie opracowania. Ogólne założenia „Strategii” powinny znaleźć odzwierciedlenie w GPONZ. Kryteria przyznawania dotacji z budżetu Powiatu określa do tej pory Uchwała nr XXXVIII/363/2010 Rady Powiatu Namysłowskiego z dnia 28 kwietnia 2010 r. dotycząca „określenia zasad udzielania dotacji z budżetu Powiatu Namysłowskiego na prace konserwatorskie, restauratorskie lub roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków”.

5. UWARUNKOWANIA WEWNĘTRZNE OCHRONY DZIEDZICTWA KULTUROWEGO

5.1. Relacje gminnego programu opieki nad zabytkami z dokumentami wykonanymi na poziomie gminy (analiza dokumentów programowych gminy)

Dokumentem wyjściowym do opracowania aktualnego GPONZ jest poprzedni Program na lata 2020-2023, stanowiący załącznik do uchwały Nr XII/104/2019 Rady Gminy w Świerczowie z dnia 28 listopada 2019 r. (Dz. Urz. Woj. Opolskiego z 2019 r., poz. 3872). GPONZ, z założenia, powinien odpowiadać zapisom zawartym w strategicznych dokumentach opracowanych dla gminy, w tym przede wszystkim „Studium uwarunkowań i kierunków

zagospodarowania przestrzennego gminy Świerczów", stanowiącego załącznik do uchwały Nr XVII/178/2020 Rady Gminy w Świerczowie z dnia 24 września 2020 r. Obecne „Studium" stanowi podstawę działań planistycznych w gminie, w oparciu o nie prowadzi się politykę i strategię działań, głównie w sferze zagospodarowania przestrzennego, ale także społeczno-gospodarczej i ekologicznej, a więc na takich płaszczyznach, które mają bezpośredni i pośredni wpływ na kształtowanie struktury przestrzennej i układu funkcjonalno-przestrzennego. Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego gminy Świerczów został uchwalony w 2003 r. (uchwała Rady Gminy w Świerczowie Nr IX/51/2003 z dnia 10 października 2003 r.). Zmiany następowały w roku 2007, 2012 i 2013 (uchwały Rady Gminy w Świerczowie Nr IX/49/2007, XIX/152/2012 oraz XXVI/216/2013 z dnia 14 września 2007 r., 28 grudnia 2012 r. oraz z dnia 24 października 2013 r.). Miejscowy plan dla wybranych terenów w obrębach Bąkowice, Biestrzykowice, Dąbrowa, Grodziec, Miodary, Starościn, Świerczów i Zbica, został z kolei uchwalony uchwałą XLVI/499/2023 Rady Gminy Świerczów z dnia 28 grudnia 2023 roku i ogłoszony w Dzienniku Urzędowym Województwa Opolskiego jako załącznik nr 122 w 2024 roku.

W związku z systemem reagowania kryzysowego na terenie gminy Świerczów obowiązuje „Plan ochrony zabytków na wypadek konfliktu zbrojnego i sytuacji kryzysowych dla gminy Świerczów" z maja 2005 r. określa on procedury zabezpieczenia ruchomych i nieruchomych dóbr kultury, na wypadek zagrożenia niemilitarnego lub konfliktu zbrojnego.

W latach 2008-2010 opracowano i uchwalono dla gminy Świerczów szereg planów odnowy dla takich miejscowości, jak: Świerczów (załącznik Nr 1 do Uchwały Nr XXXIII/228/2010 Rady Gminy w Świerczowie z dnia 25 marca 2010 r.), Bąkowice (załącznik Nr 1 do Uchwały Nr XXIII/171/2009 Rady Gminy w Świerczowie z dnia 23 marca 2009 r.), Biestrzykowice (załącznik Nr 1 do Uchwały Nr XVI/109/2008 Rady Gminy w Świerczowie z dnia 21 maja 2008 r.), Dąbrowa (załącznik Nr 1 do Uchwały Nr XXXIII/229/2010 Rady Gminy w Świerczowie z dnia 25 marca 2010 r.), Miodary (załącznik Nr 1 do Uchwały Nr XVI/108/2008 Rady Gminy w Świerczowie z dnia 21 maja 2008 r.) oraz Starościn (załącznik Nr 1 do Uchwały Nr XXIX/205/2009 Rady Gminy w Świerczowie z dnia 26 października 2009 r.).

W obrębie zasobu kulturowego plany odnowy zwracają uwagę na duże znaczenie czynnika związanego z zabytkami i pamiątkami historycznymi oraz walorami architektury. Czynniki związane z ochroną i opieką nad zabytkami mają niewątpliwie duże znaczenie w procesie odnowy terenów wiejskich. W 2011 r. prowadzone były badania, związane z określeniem strefy ochrony konserwatorskiej we wsi Miejsce. Narodowy Instytut

Dziedzictwa, Oddział Terenowy w Opolu wydał opinię na ten temat, opartą m.in. na analizach Macieja Małachowicza. Niewątpliwie wieś Miejsce posiada cenny i unikatowy w skali gminy układ przestrzenny.

W zakresie zabytków rejestrowych znajdujących się na terenie gminy Świerczów w ostatnim czasie nastąpiła jedna zmiana. Kościół Wniebowstąpienia Pana Jezusa w Miejscu został dnia 7 kwietnia 2016 r. wpisany do rejestru zabytków województwa opolskiego pod numerem A-251/2016.

5.2. Charakterystyka zasobów i analiza stanu dziedzictwa i krajobrazu kulturowego gminy

5.2.1. Zarys historii obszaru gminy

Zaznaczyć należy na wstępie, że od okresu średniowiecza jako Świerczów rozumiano kompleks dóbr ziemskich, w skład których wchodził Świerczów i Miejsce (*opidium Swerczow*, *Städtel* – „miasteczko Świerczów"). Świadczy o tym wymienienie w 1300 r. miejscowości *Swoyrzow*, zlokalizowanej pomiędzy Golą i „miasteczkiem Świerczów" (Miejscem), czyli dzisiejszą wieś gminną. Nazwa Świerczów powstała od przezwiska założyciela – *Śwircza* (*świerszcza*). W źródłach funkcjonują także nazwy: *Swierczow*, *Swirczhow*, *Swirczew*, *Swoyrzow*, *Swierschow* oraz *Schwirz*. Najstarsze informacje na temat Świerczowa pochodzą z XIII w. W 1294 r. wzmiankowano zamek książęcy, którego lokalizację niekiedy utożsamia się ze Świerczowem, prawdopodobnie chodzi jednak o Miejsce. Obie miejscowości były wówczas własnością księcia wrocławskiego Henryka V. Już w 1300 r. ośrodek pełnił funkcje militarne, wówczas to rezydował w miejscowości Lubnona kasztelan *de Swirchow*. Miejscowość była trzykrotnie lokowana – 1300, *ante* 1394 i 1497 r. Pod koniec XIV w., w wyniku procesów rekolonizacyjnych, funkcjonował w dobrach dwór (*Haus*), jakaś forma grodziska, a wójtostwo posiadało na uposażeniu 2 i 1/3 młyn na Starej Stobrawie.

W 1359 r. jako właściciel Świerczowa figurował w źródłach Witko ze Smogorzowa. Około 1360 r. w wykazie wsi zwolnionych od opłacania podatków na rzecz zamku namysłowskiego znalazł się *Swirczow*. W 1375 r. prawa własności do dóbr oraz pobliskiej Dąbrowy (*Dammerow*) posiadał Mikołaj Samborowic.

Z XIV w. posiadamy wzmianki potwierdzające posiadanie praw targowych. Natomiast w 1441 r. miejscowość pojawia się po raz kolejny w źródłach, przy okazji konfliktu rycerzy Wischa i Jana *Tzombera* z Namysłowem, dotyczące nieuprawnionej sprzedaży soli w mieście.

W XVI w. (lata 1505-1601) Świerczów znajdował się w posiadaniu ziemiańskiej rodziny hrabiowskiej Kotulińskich (*von Kottolynsky*). Cały ten okres upłynął pod znakiem „sporu piwnego" z Namysłowem. Właściciele Świerczowa próbowali wówczas uzyskać prawo do wyszynku piwa, co spowodowało opór mieszczaństwa namysłowskiego, a w konsekwencji wyroki starościńskie i królewskie chroniące monopol stolicy dystryktu w tym zakresie. Dopiero 21 lipca 1601 r. rada miasta Wrocław, pełniąca funkcję starosty ziemskiego księstwa, wydała wyrok zezwalający Kotulińskim na ważenie piwa, posiadania rzemieślników oraz targu solnego na terenie „miasteczka Świerczów", a we wsiach Dąbrowa, Biestrzykowice, Miodary i Gola przyznano prawo do jednego kowala, krawca, tkacza, szewca i piekarza. W 1615 r. z nazwy *Städtel Schwirz* znikł drugi człon, odtąd jednoznacznie określano tą część dóbr jako *Städtel* (Miejsce).

Podczas wojny trzydziestoletniej, w 1620 r., przez dobra Świerczów przeszło 14 chorągwi lisowczyków, powodując zniszczenia w Świerczowie, Miejscu i Miodarach. W poł. XVIII w. Świerczów wchodził w skład dóbr księcia oławsko bierutowskiego Karola Erdmanna Wirtemberskiego. W XIX w. dobra były własnością hrabiowskiej rodziny von Wurtenben. W wyniku reorganizacji administracyjnych 20 lutego 1874 r. utworzono Urząd Rejonowy Nr 26 w Świerczowie dla gmin wiejskich Świerczów i Miejsce. Ludność mobilizowano podczas I i II wojny światowej. W latach 1939-1945 w miejscowości zlokalizowany był obóz pracy, w którym przebywali Polacy, Rosjanie i Francuzi. Drugi obóz funkcjonował w latach 1944-1945. Po 1945 r. Świerczów znalazł się w granicach gminy Bąkowice.

Gmina Świerczów została powołana uchwałą Nr XVIII/100/72 Wojewódzkiej Rady Narodowej w Opolu z dnia 6 grudnia 1972 r., w sprawie utworzenia gmin w województwie opolskim. W jej skład wchodziły wówczas sołectwa: Bąkowice, Bielice, Biestrzykowice, Dąbrowa, Gola, Grodziec, Kuźnia Dąbrowska, Miejsce, Miodary, Osiek, Pieczyska, Starościn, Świerczów, Więżowite, Zbica. W dniu 3 stycznia 1973 r. powołano Naczelnika Gminy, na posiedzeniu Gminnej Rady Narodowej. Urząd Gminy w Świerczowie zlikwidowano ustawą z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie terytorialnym. Kompetencje przejęła Rada Gminy oraz Wójt Gminy jako organy samorządu terytorialnego.

5.2.2. Krajobraz kulturowy

Na krajobraz kulturowy gminy składa się całe bogactwo historyczne, kulturowe, religijne, społeczne, to także tradycja ustna mieszkańców danego obszaru. Stanowi on wspólne dobro ogółu mieszkańców, sprzyjające tworzeniu więzi i budzeniu poczucia bezpieczeństwa zbiorowego. Krajobraz kulturowy jest zjawiskiem złożonym, w którego skład wchodzą elementy materialne i niematerialne, zarówno przyrodnicze, jak i wynikające z działalności człowieka.

Świerczów jest gminą położoną w północnej części województwa opolskiego, w powiecie namysłowskim. Gmina graniczy od strony północnej i wschodniej z gminami Namysłów, Domaszowice, od południa z gminą Popielów i Pokój oraz od zachodu z gminą Lubsza. W skład gminy Świerczów wchodzą sołectwa: Świerczów, Bąkowice ze wsią Bielice i przysiółkami Lipa i Przygorzele, Biestrzykowice, Dąbrowa z wsią Kuźnica Dąbrowska, Gola z przysiółkiem Skórze, Miejsce, Grodziec, Miodary z przysiółkami Grabówka, Kuźnice i Zielony Las, Starościn z przysiółkami Górzyna i Mała Kolonia, Wężowice z przysiółkiem Jaźwinka i Zbica z wsiami Osiek Duży i Pieczyska oraz przysiółkami Oziąbel, Wołcz, Zawada i Zorzów. Powierzchnia gminy wynosi 110,3 km2 co stanowi 1,17 % powierzchni województwa.

Do najcenniejszych obiektów zabytkowych na terenie gminy należą zespoły pałacowo-parkowe i dworsko-parkowe zlokalizowane na terenie Bąkowic, Biestrzykowic, Dąbrowy i Starościna, kościoły zlokalizowane w Bąkowicach, Biestrzykowicach, Dąbrowie, Świerczowie i Miejscu. Obiekty zabytkowe występują dodatkowo we wszystkich wsiach. Największym ich nasyceniem charakteryzuje się sołectwo Dąbrowa gdzie znajduje się 56 obiektów zabytkowych. Znaczne nasycenie obiektów zabytkowych występuje także na terenie Bąkowic (44), Miejsca (40), Miodar (32), Starościna (32), Biestrzykowic (31), Świerczowa (30) i Goli (25). Najmniejszym nasyceniem obiektów zabytkowych charakteryzują się Wężowice (12), Kuźnica Dąbrowska (10), Bielice (9), Grodziec (9), Pieczyska (6), Osiek Duży (5) i Zbica (2).

Na terenie gminy Świerczów położona jest część Stobrawskiego Parku Krajobrazowego, obejmująca południową i południowo-wschodnią część gminy, w rejonie doliny rzeki Stobrawy, o powierzchni 2650 ha. Stobrawski Park Krajobrazowy został utworzony na podstawie Rozporządzenia Wojewody Opolskiego nr P/11/99 z dnia 28 września 1999 roku (Dz. Urz. Woj. Opol. z dnia 19 października 1999 r., Nr 38 poz. 255).

W jego granicach znajdują się miejscowości: Bielice, Miejsce, Osiek Duży, Starościn i Zbica. Najcenniejsze przyrodniczo tereny znajdują się w dolinach rzek: Odry, Stobrawy, Budkowiczanki i Smortawy. Ich unikatowość związana jest z okresowymi zalewami. Ponadto na terenie gminy Świerczów występują obszary „Natura 2000" oraz „Obszar Chronionego Krajobrazu Lasy Stobrawsko-Turawskie".

Z zespołów zieleni urządzonej na terenie gminy występują parki, aleje i szpalery przydrożne oraz śródpolne, zieleń cmentarna i przykościelna. Ważnym dziedzictwem kulturowym są przede wszystkim parki oraz cmentarze, zarówno istniejące jak i zamknięte, oraz tereny zieleni pocmentarnej i przykościelnej, zlokalizowane zazwyczaj w sąsiedztwie zabytkowych zespołów kościelnych we wszystkich większych miejscowościach gminy.

Krajobraz kulturowy gminy obejmuje obszary wiejskie. W Świerczowie koncentruje się działalność administracyjna, zaspokajająca podstawowe potrzeby mieszkańców gminy. Na obszarze gminy krajobraz kulturowy stanowi odzwierciedlenie życia codziennego, związanego głównie z gospodarką rolną.

5.2.3. Zabytki nieruchome

Na terenie gminy Świerczów wg aktualnego stanu z 2025 r. znajdują się 24 zabytki wpisane do rejestru WKZ (w tym jeden nieistniejący). Wykaz zabytków stanowi aneks numer 1, tabela A, załączona do rozdziału 12. Największy odsetek procentowy stanowią obiekty sakralne (w tym cmentarz żydowski), tyle samo założenia pałacowo dworskie, w tym budynki gospodarcze (bez parków), następnie obiekty mieszkalne oraz parki.

Na terenie gminy znajduje się 8 miejscowości posiadających obiekty objęte ochroną konserwatorską. Polskie nazwy miejscowości uzupełniono niemieckimi odpowiednikami, ze względu na źródła, starszą literaturę oraz materiały kartograficzne.

Wykaz:

1) Bąkowice (*Bankwitz*),
2) Biestrzykowice (*Eckersdorf*),
3) Dąbrowa (*Dammer*),
4) Gola (*Gülchen*),
5) Miejsce (*Städtel*),
6) Miodary (*Hönigern*),
7) Starościn (*Sterzendorf*),

8) Świerczów (*Schwirz*).

Bąkowice (*Bankwitz*).

Wieś Bąkowice posiada trzy zabytki wpisane do rejestru WKZ: kościół parafialny p.w. św. Anny (nr 1100/66 z 04.02.1966 r.), dwór (nr 217 z 14.07.1950 r. oraz 907/64 z 26.05.1964 r.) oraz park (nr 184/50 z 31.05.1950 r. oraz 32/78 z 17.11.1978 r.). Nazwa wsi pochodzi prawdopodobnie od przezwiska założyciela – Bąk. Jeszcze w XVI w. funkcjonowała również nazwa Bąków. Miejscowość pojawia się w źródłach po raz pierwszy w 1353 r. (*Bangk*). W 1359 r. prawa własności do dóbr posiadał Witko ze Smogorzowa. Wieś zmieniała właścicieli w XV w., znajdując się w rękach przedstawicieli rodów rycerskich von Tschammer i von Bees. W XVI w., podobnie jak Świerczów, miejscowość należała do rodziny Kotullinski. Cyprian Kotullinski baron von Jeltsch, właściciel Bąkowic, w 1620 r. został nawet starostą namysłowskiego okręgu sądowego. W 1578 r. miejscowość pojawia się w źródłach jako Bamkow. Jednak w 1666 r. funkcjonowała już nazwa Bankowic. Pod koniec XVII w. prawa własności do Bąkowic posiadała rodzina von Grelff und Liebenau. Natomiast w latach 1720-1770 dobra przeszły w ręce rodziny von Pückler, a w latach 1770-1830 von Sandretzki. Od tych ostatnich majątek zakupił Franz Wilhelm Rupprecht. Od rodziny Rupprecht dobra odkupiła w 1905 r. Margerita Willert. Od lat 20. XX w. do II wojny światowej majątek miał jeszcze dwóch właścicieli– rodzinę Pacullych i Franza Doms. Dobra znacjonalizowano w 1945 r., tworząc Państwowe Gospodarstwo Rolne, które upadło w latach 90. XX w.

Kościół parafialny p.w. św. Anny.

Kościół funkcjonował już w średniowieczu, parafię erygowano w 1378 r. W 1565 r. świątynia przejęta przez protestantów, którzy w latach 1581-1582 wznieśli kościół drewniany. Obecny kościół parafialny p.w. św. Anny zbudowano w latach 1837-1839, w miejscu spalonego w 1818 r. XVI-wiecznego założenia, pod kierunkiem mistrza murarskiego Hasenwinkela z Namysłowa. Wieżę odbudowano na planie kwadratu w 1869 r. W 1914 r. dobudowano kaplicę, przy ścianie południowej. wieży. Kościół orientowany, murowany, tynkowany, jednonawowy nie posiada wyraźnych cech stylowych. Założenie o zamkniętym półkoliście prezbiterium, szersza nawa na planie prostokąta, z kruchtą od strony południowej. Płaskie stropy wewnętrzne, okna zamknięte półkoliście, założenie kryte dachem siodłowym, dachówkowym. Budowla sakralna odnawiana w 1934 i 1957 r.

Wyposażenie wewnętrzne świątyni datowane na XVII-XVIII w. W późniejszym ołtarzu głównym wykorzystano barokowe naddatki oraz obraz Anny Samotrzeć, pióra praskiego

malarza Józefa Scheiwela, datowany na 1870 r. Ambona wyposażona w schody w 1839 r., datowana na poł. XVII w., była przerabiana w poł. XVIII w. Drewniana chrzcielnica, datowana na 1. poł. XVIII w., na pokrywie posiada rzeźbioną grupę Chrztu w Jordanie, w niej znajduje się sześcioboczna misa cynowa z cechą Jana Henryka Meyera z Brzegu, także datowana na 1. poł. XVIII w. Na wyposażeniu kościoła znajduje się nadal stary obraz ołtarzowy św. Anny i Joachima nauczających Marię, sygnowany przez Franciszka Mączyńskiego, datowany na 1839 r. Za rzeźbą na uwagę zasługuje gotycka pieta, datowana na 2. ćw. XV w., gotycka rzeźba św. Jana Nepomucena, datowana na XVIII w. Na wyposażeniu świątyni znajdują się cenne dwa krucyfiksy ludowe, datowane na XIX w. oraz kielich i patena, datowane na 1774 r. Kościół ma zostać poddany rewitalizacji w ramach Gminnego Programu Rewitalizacji Gminy Świerczów (dalej: GPR).

Dwór – pałac (zespół dworski).

Założenie barokowo-klasycystyczne powstało ok. 1800 r., być może na miejscu wcześniejszej budowli rezydencjonalnej. W 1. poł. XIX w. kompleks rozbudowano o skrzydło wschodnie, w 1909 r. dobudowano ganek i przekształcono sień, a w 1918 r. skrzydło zachodnie. Ganek opatrzono przeszkloną werandą w latach 1923-1925. Wnętrza całkowicie przekształcone w XX w.

Konstrukcja na planie prostokąta, podpiwniczona, z korpusem dwukondygnacyjnym, ryzality pozorne trzykondygnacyjne. Murowany, tynkowany, frontem zwrócony ku północy. Dach mansardowy z naczółkami i lukarnami o ozdobnym wykroju, kryty dachówką. Parterowe skrzydła boczne z dachami w konstrukcji siodłowej. Fasada elewacji północnej dwudziestodwuosiowa z dziewięcioosiowym korpusem. Posiada rozbudowany ganek i usytuowaną centralnie facjatę, zwieńczoną półkoliście. Część środkowa korpusu elewacji ogrodowej zaakcentowana, z gankiem wspartym na kolumnach w stylu doryckim. Przeszklona weranda z latach 1923-1925 obecnie zastąpiona balkonem. Trójkątny przyczółek zamknięty trzyosiowym ryzalitem pozornym. Elewacja dekorowana boniowanymi lizenami, profilowanymi obramieniami otworów okiennych i gzymsami. Założenie o układzie wewnętrznym dwutraktowym, z sienią na osi i zlokalizowaną na prawo klatką schodową, nakrytą stropem belkowanym. Pomieszczenia z sufitami (jedno o skromnej dekoracji stiukowej), poza jednym, gdzie sklepienie kolebkowe z lunetami, w części bogata dekoracja w postaci sztukaterii. W holu zdobiony strop belkowy. Zachowana do dziś część kominków.

Na północ od pałacu znajduje się dziedziniec gospodarczy z centralnie umieszczonym gazonem i sztucznym stawem. Wschodnią pierzeję dziedzińca tworzy spichlerz i stajnie,

zachodnią obora, a północną dwie stodoły połączone reprezentacyjnym budynkiem bramnym. Pochodzące z poł. XIX w. budynki gospodarcze zachowały się w dobrym stanie, obecnie nadal nadają się do użytku.

Po nacjonalizacji majątku w 1945 r. Państwowe Gospodarstwo Rolne urządziło w rezydencji biura, przedszkole i mieszkania. Po upadku PGR-u w latach 90. XX w., założenie przeszło w posiadanie gminy Świerczów. Obecnie zabytek znajduje się w rękach prywatnych, nie jest udostępniany do zwiedzania.

Park (zespół dworski).

Park zlokalizowany na południe od pałacu, założono w XVIII w. jako regularny ogród barokowy. W 1. poł. XIX w. przeobrażono go w park krajobrazowy o cechach klasycystycznych i powiększono o park leśny. W latach 1974-1975 przeprowadzono jego renowację. W centrum znajduje się półkolista polana, obsadzona kasztanowcami, lipami, dębami i grabami, z aleją na osi. Dominuje rodzimy drzewostan liściasty. Na uwagę zasługują gatunki aklimatyzowane: platan klonolistny, sosna himalajska, choina Siebolda.

Biestrzykowice (*Eckersdorf*).

Wieś Biestrzykowice w rejestrze WKZ posiada wpisany kościół parafialny p.w. Wniebowzięcia Najświętszej Marii Panny (nr 1101/66 z 4.02.1966 r.) oraz zespół pałacowy (nr 1099/66 z 20.01.1966 r.), w skład którego wchodzą: pałac (nr 218 z 14.07.1950 r.), oficyna (nr 2013/76 z 13.03.1976 r.), park (nr 185 i 186 z 31.05.1950 r., 1099/66 z 20.01.1966 r. oraz 33/78 z 17.11.1978 r.). Pierwotnie w zespole znajdowała się jeszcze stajnia, która obecnie nie istnieje (nr 1099/66 z 20.01.1966).

Etymologia nazwy wsi nie jest do końca pewna. Prawdopodobnie pochodzi od imienia założyciela, germańskiego Eckhard, Ekbert, lub słowiańskiego Biezstryk. Biestrzykowice pojawiają się w źródłach po raz pierwszy w 1265 r., jako *Eckardi villa*. W 1318 r. właścicielem dóbr był Jan von Schiltnerg. Z 1353 r. pochodzi zapiska zawierająca inną łacińską wariację nazwy Biestrzykowice – *Eckerberthivilla*. W XIV w. prawa własności przeszły na Mikołaja Samborowica, następnie, rodziny Ebersbach. W XVII w., podobnie jak wiele miejscowości w okolicy, Biestrzykowice należały do rodziny Kottulinskich von Jeltsch. W XVIII w. prawa własności przejęła rodzina Frankenbergów, a w latach 1801-1823 księżna Luisa von Würtemberg. Następnie Biestrzykowice znalazły się w rękach rodziny barona von Richthofena, z której wywodził się Manfred, najsłynniejszy as lotnictwa z czasów I wojny

światowej, oraz rodziny Braune i rodu von Garnier (1841-1945 r.). Zeslawizowana nazwa Biestrzykowice pojawia się już w 1845 r.

Kościół parafialny p.w. Wniebowzięcia Najświętszej Marii Panny.

Świątynia wzmiankowana w 1376 r., w XVI w. zajęta przez protestantów. Drewniany kościół datowany na 1639 r., w 1654 r. odzyskany przez katolików. W 1838-1839 r. wybudowano murowaną wieżę na planie kwadratu, zwieńczoną dachem piramidalnym z blachy, w miejsce poprzedniej, drewnianej. W 1888 r. założenie podmurowano i założono posadzki. Kościół gruntowanie odnowiony w latach 1915-1916, oszalowano wówczas ściany na zewnątrz i od wewnątrz oraz usunięto gontowany dach. Polichromię wykonał w 1918 r. Leszczyński z Opola. Kościół jednonawowy, orientowany, w konstrukcji szkieletowej, obustronnie oszalowany i częściowo obmurowany, z murowaną i tynkowaną wieżą oraz zakrystią. Prezbiterium jednoprzęsłowe, krótkie, zamknięte trójbocznie. Przy prezbiterium, od strony południowej, zlokalizowana zakrystia, datowana na koniec XIX w. Trójprzęsłowa szersza nawa na planie prostokąta, z marmurowymi narożnikami i kwadratową wieżą, zlokalizowaną od strony zachodniej. Wnętrze opatrzone płaskim stropem, w nawie poniżej belki usytuowane poprzecznie, występujące w charakterze podciągów, wzmocnione w ścianach skośnymi zastrzałami łączącymi się z więźbą dachową. Okna prostokątne, zamknięte półkoliście, dachy w stylu siodłowym, kryte łupkiem. Czterokondygnacyjna wieża o nierównej wysokości, ozdobiona boniowaniem. Posiada niski dach namiotowy, podbity blachą, datowany na 1909 r. W 1991 r., w wyniku pożaru, uległ zniszczeniu dach kościoła, wyremontowany w 1993 r. Obecnie dach dwukalenicowy pokryty jest blachą.

Wnętrze kościoła strawił w 1991 r. ten sam pożar, który zniszczył dach. W związku z tym opisane dalej wyposażenie w większości uległo zniszczeniu. Ambona datowana była na 2. ćw. XVII w., odnawiana w 1888 r. oraz przemalowana w 1916 r. Wyposażona była w rzeźbę Dobrego Pasterza na baldachimie. Chrzcielnica, datowana na poł. XVIII w., w kształcie klęczącego aniołka dźwigającego czarę. Misa chrzcielna wewnątrz współczesna, cynowa, z cechą miejską Namysłowa i zatartą imienną Chrystiana Scholtz. Ławy kościelne z 1823 r. Chór muzyczny z barokowym prospektem organowym, datowany na XVIII w. Na wyposażeniu kościoła znajduje się także siedem lichtarzy cynowych, datowanych na XVIII w. Zachowała się kamienna płyta nagrobna Ewy Poser (zm. 1611 r.), z wyobrażeniem postaci zmarłej i czterema kartuszami herbowymi. Była fundowana w 1612 r., przez Daniela Posera. Kościół ma zostać poddany rewitalizacji w ramach GPR.

Zespół pałacowy.

W skład zespołu pałacowego w Biestrzykowicach, datowanego na XVIII-XIX, pocz. XX w., wchodzi pałac, oficyna, stajnia oraz park dworski.

Pałac.

Pierwszy dwór obronny, w miejscu dzisiejszego pałacu, istniał już w średniowieczu. Było to założenie otoczone fosą, prawdopodobnie rezydencja typu motte (gród stożkowy). Obecne założenie wzniesione zostało ok. poł. XVIII w., przez Frankenbergów, w stylu barokowym. Pałac przebudował w 1857 r. Hugon von Garnier, dodając elementy o cechach neoklasycystycznych. Założenie na planie prostokąta, o sklepionych piwnicach, dwukondygnacyjne, z mieszkalnym poddaszem, frontem zwrócony ku wschodowi. Budynek ceglany, murowany, tynkowany, na sklepionych piwnicach, dach mansardowy z lukarnami i facjatami. Fasada elewacji wschodniej siedmioosiowa z centralną przybudówką mieszczącą wejście. Przybudówka z wejściem flankowanym, zdobionym pilastrami, dźwigającymi belkowanie i kartusz herbowy pod faliście wygiętym gzymsem. Powyżej, na wysokości piętra, taras o ażurowej balustradzie z czterema wazonami. Pomiędzy kondygnacjami prostokątne płyciny. Fasada opatrzona trzyosiową facjatą, zamkniętą spłaszczonym, trójkątnym przyczółkiem. Ozdobiona boniowanymi lizenami i gzymsem wieńczącym. Na osi facjatki balkonik. Dach mansardowy z lukarnami o ozdobnych wykrojach (prawdopodobnie 1857 r.). Elewacje boczne o szczytach dwukondygnacyjnych, podziały pilastrowe i esownicowe spływy. Elewacja boczna, od strony południowej, z gankiem wspartym na filarach, dźwigających półkoliste arkady, opatrzonym balkonem, na wysokości drugiej kondygnacji. Wnętrze o całkowicie przekształconym układzie dwutraktowym, z sienią na osi. Stropy płaskie, z resztkami dekoracji fasetowej.

Po zakończeniu II wojny światowej posiadłość znacjonalizowano, włączając w skład gospodarstwa rolnego. Pomieszczenia zaadoptowano na przedszkole, mieszkania, świetlicę i pomieszczenia biurowe. Na bieżąco wykonywano najpilniejsze remonty. Po transformacji pałac przeszedł w ręce prywatnego właściciela, który jednak zaniedbuje posiadłość. Pałac był mocno zdewastowany, zniszczono kominki, sztukaterie, zburzono nawet część ścian działowych. Przeszedł remont w latach 2014-2020, w ramach którego wymieniono dach, wylano nowe stropy i przemurowano ściany wewnętrzne, zabezpieczając budynek przed dalszym zniszczeniem, jednak dalsze prace są w toku, a obiekt można oglądać jedynie z zewnątrz. W 2019 r. na prace przyznano dotację z Ministerstwa Kultury i Dziedzictwa Narodowego.

Oficyna.

W pobliżu pałacu znajduje się budynek dawnej oficyny, wzniesionej po 1857 r., przez Hugona von Garnier. Założenie murowane, z materiału ceglanego, tynkowane, na planie prostokąta.

Stajnia.

W zespole pałacowym znajduje się stajnia, wzniesiona, podobnie jak oficyna, po 1857 r., przez Hugona von Garnier. Murowana, z materiału ceglanego, tynkowana, dwukondygnacyjna. Założenie na planie wydłużonego prostokąta. W zwieńczeniu dolnej kondygnacji gzyms konsolkowy. Kondygnacja górna ze ślepą balustradą i przeźroczym arkadowaniem zamkniętym odcinkowo. Dach w konstrukcji siodłowej, kryty dachówką.

Park.

Od zachodu i północy do pałacu przylega zdewastowany park krajobrazowy z XVIII w., będący pierwotnie regularnym ogrodem barokowym z zapleczem krajobrazowym. Został on przekształcony po 1857 r. w park krajobrazowy o cechach romantycznych. Pierwotnie założenie krajobrazowe, z częściowo regularnym układem o komponowanym bogatym drzewostanie, przeważnie liściastym. Od strony zachodniej półkolista polana oraz aleja symetrycznie poszerzona, przecięta prostopadłą aleją grabową. W północno-zachodniej części znajduje się staw ze sztuczną wyspą. Od północy ujście kanału nawadniającego z mostkiem i widocznymi pozostałościami ażurowej balustrady barokowej, przez który aleja prowadziła do drogi dojazdowej, poza granicami parku. Przy wjeździe do parku brama w postaci dwóch murowanych pilastrowanych filarów, ozdobiona płycinami prostokątnymi o wykrojonych narożach, zwieńczonych namiotowymi daszkami. Park zdobiły pierwotnie rzeźby Henryka Hartmanna („*Cztery pory roku*" oraz „*Diana*"), datowane na 2. Poł. XVIII w. Dzięki staraniom prof. Stanisława Nicieji rzeźby zostały poddane renowacji na początku XXI w. i ustawione przed Collegium Maius Uniwersytetu Opolskiego. Sponsorem renowacji był Karol Cebula, a restaurował zabytki Rafał Rzeźniczek. Obecny stan parku jest dobry, kilka lat temu wykonano prace pielęgnacyjne oraz nowe nasadzenia, zgodnie z wytycznymi WKZ.

Dąbrowa (*Dammer*).

Wieś Dąbrowa posiada dwa zabytki wpisane do rejestru WKZ: kościół filialny p.w. św. Jadwigi (nr 1103/66 z 04.02.1966 r.) i park (nr 46/80 z 28.04.1980 r.).

Nazwa wsi wywodzi się od słowa dąbrowa – las dębowy. Pierwsze informacje źródłowe na temat miejscowości pochodzą z pocz. XIII w. W najstarszym okresie Dąbrowa wchodziła w skład dóbr biskupów wrocławskich. W niejasnych okolicznościach przeszła jednak w ręce rodów rycerskich. Wieś w XVI-XVII w. należała do rodziny Kottulinskich von Jeltsch. Za czasów Kottulinskich wzniesiono w Dąbrowie dwór, przebudowany następnie przez von Prittwitzów na pałac, na przełomie XVII i XVIII w. Część majątku, wraz z Kuźnicą Dąbrowską, przeszła w posiadanie Maksymiliana Hess von Stein (1590-1639 r.). Był on mężem Anny z wpływowego rodu von Seidlitz. Dobra przejęła następnie rodzina von Prittwitz, a w 1792 r. Carl Ernest Lumfer. Kolejnymi właścicielami Dąbrowy były rodziny Spiegel i von Heydebrand (1926-1945 r.). Żołnierze Armii Czerwonej spalili pałac w 1945 r., następnie rozebrano ruiny. Na tym miejscu wybudowano stojącą do dziś Szkołę Podstawową. Z ciekawych elementów topograficznych w Dąbrowie warto zwrócić uwagę na Wzgórze Cholery. Stanowi ono mogiłę zmarłych w 1873 r. podczas epidemii cholery 40. mieszkańców wsi.

Kościół filialny p.w. św. Jadwigi.

Kościół został ufundowany około 1600 r., przez Kaspra Kottulinski von Jeltsch. Do 1654 r. założenie sakralne funkcjonowało jako świątynia ewangelicka, następnie jako kościół katolicki. W 1825 r. przemurowano ściany południowe. Prace prowadzono pod kierunkiem mistrza murarskiego Hasenwinkela z Namysłowa. W 1892 r. wybudowano murowaną wieżę, w miejsce poprzedniej, drewnianej. W 1906 r. przekształcono dach, montując nowe wiązania dachowe oraz zmieniając pokrycie gontowe na dachówkę. Kościół odnawiano w 1961 r. Założenie nieomal pozbawione cech stylowych, z niewielkimi reminiscencjami stylu gotycko renesansowego. Kościół zlokalizowany na stromym wzniesieniu, w sąsiedztwie dawnego parku dworskiego, otoczony kręgiem starych dębów. Założenie orientowane, murowane z materiału ceglanego, tynkowane. Prezbiterium wzniesione na kamiennej podmurówce, na planie zbliżonym do kwadratu, dwuprzęsłowe. Przy nim przybudówka od strony północnej, mieszcząca zakrystię, z dawną lożą kolatorską na piętrze. Trójprzęsłowa wyższa i szersza nawa, z kwadratową wieżą, zlokalizowaną od strony zachodniej. We wnętrzach płaskie stropy, z podciągiem wzdłużnym w nawie. Zakrystia sklepiona kolebkowo-krzyżowo. Tęcza zamknięta łukiem spłaszczonym. Prostokątne okna, w prezbiterium umieszczone od zewnątrz i wewnątrz we wnękach zamkniętych odcinkowo, w nawie w dwóch strefach. Otwarta od wnętrza na całą szerokość loża kolatorska, z drewnianym, prostym parapetem o renesansowych podziałach płycinowych, pierwotnie

z malunkami herbów fundatorów (dziś zamalowane). Wejście do zakrystii zamknięte odcinkowo, drzwi klepkowe (stare okucia i zamek). Chór muzyczny, datowany prawdopodobnie na pocz. XVII w., łączy się wzdłuż ścian bocznych nawy z drewnianymi emporami, z prostymi płycinowymi parapetami, wspartymi na czternastu profilowanych słupach. Zewnętrzne narożniki prezbiterium od strony wschodniej oszkarpowane. Konstrukcja o dachu siodłowym, krytym dachówką. Neoromańska wieża, z hełmem i latarnią.

Z wyposażenia wewnętrznego na uwagę zasługuje ołtarz główny o cechach barokowych, datowany na 1700 r., odnawiany w 1915 r. Opatrzony kolumnami, zdobiony dekoracją akantowo-wstęgową, w nim rzeźby przedstawiające króla Dawida (ok. poł. XVIII w.), pierwotnie zlokalizowana prawdopodobnie na chórze oraz niezidentyfikowanego biskupa, datowana na ok. 1730 r. Boczny ołtarzyk, po lewej stronie, datowany na ok. 1740 r., z ramami o bogatej dekoracji snycerskiej, regencyjnej. Ambona, datowana na 1750 r., o cechach rokokowych, z rzeźbą Boga Ojca na baldachimie. Chrzcielnica, datowana na ok. 1730 r., w kształcie anioła dźwigającego czarę, z pokrywą wolutową, w niej rzeźbiona scena chrztu w Jordanie, w zwieńczeniu Bóg Ojciec. Prospekt organowy, datowany na 1740 r., o cechach regencyjno-rokokowych, został sprowadzony w 1904 r. z Mąkoszyc, bogata dekoracja akantowo-wstęgowa i rokokowa, w strefie dolnej malowany kartusz herbowy. Dwie późnorenesansowe stalle, datowane na ok. 1600 r., o podziałach architektonicznych, jedna z nich uszkodzona. Ławy kościelne, datowane na XVIII w. Spośród mobilów na uwagę zasługują rzeźby: Chrystusa Zmartwychwstałego o tradycji gotyckiej (1. Poł. XV w., uszkodzona); Chrystusa Zmartwychwstałego (ok. 1600 r., uszkodzona); oraz grupy Ukrzyżowania (XVIII w., niegdyś w zwieńczeniu konfesjonału, obecnie na baldachimie ambony). Gotycka rzeźba Matki Boskiej z Dzieciątkiem (ok. 1410 r.) w latach 90. XX w. została przekazana przez ówczesnego proboszcza ks. Dołhania do renowacji. Do tej pory nie powróciła do kościoła, ze względu na znaczne koszty finansowe odnowienia zabytku. W świątyni znajdują się dwa epitafia w kształcie płaskorzeźbionych, polichromowanych kartuszy herbowych. Jeden z nich Adama Kottulinski von Jeltsch (zm. 1667 r.), drugi Leonarda von Prittwitz (ok. 1700 r.). Epitafia obecnie nie są eksponowane z powodu uszkodzeń, znajdują się na wieży. W otoczeniu kościoła znajduje się kamienny nagrobek Carla Ernesta Lumfera, który był właścicielem Dąbrowy po 1792 r. Na cmentarzu przykościelnym znajdował się żeliwny nagrobek Wiktora i Wilhelminy von Spiegel, w kształcie trójbocznego cokołu zwieńczonego urną, datowany na ok. poł. XIX w., o cechach klasycystycznych. Został on skradziony przez nieznanych sprawców. W latach 2017-2018 wymieniono pokrycie dachowe oraz wykonano remont wieży.

Park.

Z dawnego zespołu pałacowo-parkowego w Dąbrowie zachował się rozległy park z XIX w., o cechach romantycznych. Na uwagę zasługują okazy dębów szypułkowych (o obwodach 350-580 cm), wiązów szypułkowych (o obwodach 350-500 cm) i platan klonolistny (obwód 440 cm). Założenie położone w środku wsi komponuje się harmonijnie z otaczającym krajobrazem, poprzez zadrzewioną drogę, przebiegającą obok zachowanej części parku.

Gola (*Gülchen*).

Na terenie wsi Gola znajdowała się dzwonnica kościelna (nr 1629/66 z 21.09.1966 r.), przeniesiona do Muzeum Wsi Opolskiej w Bierkowicach, obecnie wpisana do inwentarza muzealnego. Nie istnieje już także widoczny nadal w rejestrze WKZ znajdujący się kiedyś w miejscowości budynek gospodarczy i stajnia nr 33 (nr 407/58 z 15.06.1958).

Nazwa miejscowości wywodzi się od słowa gola, oznaczającego teren bezleśny, goły. Cecha ta, charakterystyczna dla otaczającego terenu, widoczna jest do dnia dzisiejszego, choć wieś zbliża się ku ścianie lasu, rosnącego od strony Żaby. Wieś założona została w XIII w., w źródłach pisanych pojawia się w 1300 r., jako Gola.

Dzwonnica kościelna.

Dzwonnica kościelna została wzniesiona jeszcze w XVII w. Obecna konstrukcja pochodzi z 1871 r. Drewniana budowla zlokalizowana na niewielkim wzniesieniu, w miejscu lokalizacji kościoła, wzmiankowanego w 1353 r., zniesionego po poł. XVII w. Założenie o konstrukcji słupowej, oszalowane. Na planie kwadratu, o pionowych ścianach z prześwitem w górnej części. Wejście od strony południowej zamknięte łukiem wyciętym w belce. Dach namiotowy, kryty gontem, zwieńczony sterczyn. Przeniesiona do Muzeum Wsi Opolskiej w Opolu – Bierkowicach.

Miejsce *(Städtel).*

Wieś Miejsce posiada trzy zabytki wpisane do rejestru WKZ: cmentarz żydowski (nr 239/90 z 05.02.1990 r.), dwór z fosą (nr 2189/88 z 28.12.1988 r.) oraz kościół filialny pw. Wniebowstąpienia Pana Jezusa (nr 251/2016 z 7.04.2016 r.).

Nazwa wywodzi się od staropolskiego wyrazu *miestce – mieśśce* (miastko), zdrobnienia od miasto. Wieś powstała w średniowieczu, w ścisłym związku z pobliskim Świerczowem. W 1300 r. wzmiankowano gród kasztelański Świerczów. Był on usytuowany na północnym skraju dorzecza Stobrawy. Stanowił prawdopodobnie ośrodek nowej, pogranicznej kasztelanii

książąt dolnośląskich, zlokalizowany wówczas na granicy z dobrami książąt opolskich. Nieopodal grodu, funkcjonującego prawdopodobnie w XIII-XVI w., zlokalizowana była osada. W 1294 r. określono ją jako *Schwirschow,* a w 1305 r. jako *opidum Swirczow* („miasteczko Świerczów"). Ośrodek osadniczy nigdy nie zdołał osiągnąć rangi miasta, a jedynym świadectwem podejmowanych w tym zakresie prób jest obecna nazwa Miejsce. Po raz pierwszy pojawiła się ona w źródłach w 1666 r. – *Städtel*. Natomiast w XIX w. (1845 r.) występowała już w formie zeslawizowanej – *Mieysce*.

Cmentarz żydowski.

Kirkut zlokalizowany jest około 1,5 km od granic wsi. Wejście na cmentarz wyznaczają duże, granitowe kamienie na skraju lasu. Badacze kultury żydowskiej datują powstanie cmentarza na 2. poł. XVIII w. Najstarsza sfotografowana macewa drewniana (dębowa) z Miejsca pochodzi z 1771 r. Ustawiono ją na grobie Chajosen, córki Aleksandra. Stella znajdowała się w zasobach Muzeum Żydowskiego we Wrocławiu, zaginęła jednak podczas II wojny światowej. Zachowało się zdjęcie nagrobka, obecnie w zbiorach Muzeum Żydowskiego we Frankfurcie nad Menem. Oficjalna umowa zakupu terenu cmentarnego, pomiędzy starszymi miejscowego kahału, a władzami, nastąpiło w sierpniu 1787 r. Zalegalizowano status prawny terenu grzebalnego, ustalając czynsz z kirkutu i synagogi w Miejscu na 20 talarów. Dynamiczny rozwój gminy żydowskiej spowodował powiększenie terenu cmentarza w 1791 r. Po tym okresie dobudowano, niezachowany do dziś, dom przedpogrzebowy (Beit Tahara) i murowane ogrodzenie. Ostatni pochówek miał miejsce 20 czerwca 1932 r. W 1939 r. cmentarz przeszedł na własność Zrzeszenia Żydów w Niemczech (Reichsvereinigung der Juden in Deutschland). Był to okres, kiedy wiele nagrobków uległo zniszczeniu. W 1943 r. kirkut wyceniono na 150 marek niemieckich i zaproponowano miejscowym władzom zakup terenu. Po II wojnie światowej rozebrano mur cmentarny i wydarto z ziemi wiele nagrobków. Większość użyto prawdopodobnie jako materiał budowlany. Kirkut obecnie posiada powierzchnię 0,78 ha. Stan zachowania nagrobków wymaga weryfikacji. Pod koniec lat 90. XX w. znajdowało się ich 230. Najstarsza, zachowana macewa pochodziła z 1772 r., należała do Gitel, córki Abrahama. Skalę dewastacji cmentarza wykazuje porównanie stanu na koniec lat 90. XX w., z inwentaryzacją przeprowadzoną w 1989 r. Wówczas znajdowało się na nim jeszcze 281 nagrobków, w tym 144 stojące, 88 leżących i 39 podstaw nagrobków. Macewy wykonano z materiału kamiennego (marmur, piaskowiec) i drewnianego. Inskrypcje nagrobne wykonywano w językach hebrajskim i niemieckim. Niektóre egzemplarze posiadają nadal widoczne ślady polichromii.

Dwór z fosą.

W XVI/XVII w. powstał w Miejscu nowy obiekt obronny, zlokalizowany około 0,5 km od opuszczonej siedziby średniowiecznej, na skraju terasy, nad doliną Stobrawy. Johann Georg Knie pisał w 1845 r., że był to niegdyś zamek myśliwski (Jagdschloß) książąt oleśnickich. W 3. ćw. XIX w. dwór gruntownie przebudowano, zachowując prawdopodobnie zewnętrzne mury starszej budowli (XVI/XVII w.). Budynek murowany, z materiału ceglanego, z dodatkiem kamienia, tynkowany. Posiada cechy architektury klasycystycznej i neogotyckiej. Założenie obronne parterowe, z piwnicami o sklepieniach kolebkowych z lunetami, frontem zwrócone ku północnemu-zachodowi. Kryte czterospadowym, wysokim dachem, krytym dachówką. Od strony północno-wschodniej zlokalizowana piętrowa, XX-wieczna przybudówka. Dwór od strony południowej otoczony Starą Stobrawą, od zachodniej i północno-zachodniej fosą (do dziś zachowane są jej relikty), połączoną z korytem rzeczki. Dwór obecnie jest własnością prywatną. W 2009 r., w jego sąsiedztwie, prowadzono badania archeologiczne, kierowane przez Edwarda Drużyłowskiego. Podczas prac wykopaliskowych odkryto pozostałości po urządzeniach obronnych, w tym drewnianej palisadzie.

Kościół filialny pw. Wniebowstąpienia Pana Jezusa.

Kościół pw. Wniebowstąpienia Pana Jezusa, pierwotnie parafia w Bąkowicach. O najstarszym kościele brak przekazów. Można pośrednio wnioskować o jego istnieniu, gdyż do kolejnych kościołów nowożytnych przenoszono wyposażenie starszych świątyń, min. gotycką Pietę. Kościoły: gotycki i nowożytne były drewniane. W 1565r. protestancki baron Arnolf Kottulinsky z Jelcza ufundował kościół drewniany z murowaną, sklepioną zakrystią. W 1654 roku nastąpiła rekatolicyzacja. Patron, katolicki baron Banner planował budowę nowego kościoła. Dopiero jednak w 1721 r. powstał nowy kościół (drewniany). Rozebrano go w 1928 r. po zakończeniu budowy obecnej świątyni. Projektantem był Franz Overkott z Wrocławia, a wykonawcą budowy kościoła w Miejscu w latach 1925-27 był min. miejscowy mistrz murarski Hirsch. Kościół o formach uproszczonych, w ogólnej redakcji nawiązujących do stylu barokowego. Obecnie kościół filialny pw. Wniebowstąpienia Pana Jezusa w Miejscu należy do Parafii Rzymskokatolickiej Najświętszego Serca Pana Jezusa w Świerczowie.

Miodary (*Hönigern*).

Wieś Miodary posiada pięć zabytków wpisanych do rejestru WKZ: dom, dawna mleczarnia (nr 1632/66 z 21.09.1966 r.) oraz cztery inne domy (nr. 1633 1636/66 z 21.09.1966

r.). Nazwa wywodzi się od słowa miodziarze. Mieszkali tam ludzie zbierający miód, prawdopodobnie była to wieś służebna. W źródłach pojawia się już w 1267 r., jako Modare. W dokumentach wymieniana od 1382 r. pod niemiecką nazwą Honegern. Natomiast w 1564 r. pojawiła się ponownie w zeslawizowanej formie Medar. W 1825 r. wzniesiono dwór, w postaci niewielkiego budynku parterowego, na planie prostokąta, z dłuższymi siedmioosiowymi elewacjami. Rezydencję zniszczono w 1945 r. Już w latach 60-tych z budynku zostały tylko mury obwodowe, które obecnie zostały zlikwidowane a teren wyrównany.

Dom, dawna mleczarnia.

W skład budynków podworskich wchodzi dobrze zachowana późnoklasycystyczna dawna mleczarnia, wybudowana około 1825 r. Obecnie mieści się tam sklep i budynek mieszkalny. Budowla murowana, tynkowana, dach naczółkowy, z późniejszymi lukarnami. Założenie parterowe z facjatką, na planie prostokąta, z dwutraktowym układem wnętrz i sienią na osi. Dłuższe elewacje siedmioosiowe, z centralnymi, jednoosiowymi facjatami, zamkniętymi trójkątnymi przyczółkami. Pomieszczenia z sufitami, podziały ścian ramowe, w narożnikach boniowanie. Na osi wejście zamknięte półkoliście oraz facjatka zwieńczona trójkątnie. Dach naczółkowy, kryty dachówką. Częściowo zachowane dawna stolarka oraz drewniana klatka schodowa, o cechach klasycystycznych.

Domy, nr 2-5.

Domy, obecnie opatrzone numerami 2-5, stanowią zapewne dawne czworaki, połączone w jeden ciąg, usytuowane kalenicowo. Pochodzą z 1. Poł. XIX w. są to budynki murowane, z materiału ceglanego, tynkowane, o dachach siodłowych, w skrajnych budynkach naczółkowych, krytych dachówką. Założenia parterowe, dwutraktowe, o narożnikach ujętych boniowanymi lizenami.

Starościn (*Sterzendorf*).

Wieś Starościn posiada cztery zabytki wpisane do rejestru WKZ: kapliczka przydrożna (nr 375/58 z 15.06.1958 r., wypis z księgi rejestru), zamek-pałac (nr 312/58 z 01.03.1958 r., wypis z księgi rejestru), oficyna pałacowa (nr 1945/70 z 06.02.1970 r.) oraz park (nr 100/84 z 30.01.1984 r.).

Nazwa miejscowości wywodzi się prawdopodobnie od nazwy osobowej Starosta. Po raz pierwszy pojawia się w źródłach w 1353 r., jako *Stareczendorff*. W 1394 r. w podobnej formie – *Starastendorf*. W 1479 r. właścicielem Starościna był Henryk Mikołaj Jankewitz, zwany Colla, starosta wrocławski rezydujący w Namysłowie. Za jego czasów w miejscu dworu

myśliwskiego wzniesiono wieżę mieszkalną, zwaną także zamkiem. Następnie dobra przeszły w posiadanie Jana Stwolińskiego i Georga Dreske. W 1604 r. wdowa po Georgu zbyła dobra starościńskie na rzecz Konrada Saurma von Jeltsch. W posiadaniu tej rodziny dobra pozostawały aż do końca II wojny światowej.

Kapliczka przydrożna.

Przy drodze powiatowej, prowadzącej ze Starościna w kierunku Pieczysk, zlokalizowana jest kapliczka przydrożna, datowana na 1. poł. XIX w. Wyposażona jest w rzeźbę św. Jana Nepomucena.

Zamek-pałac.

Zamek-pałac w Starościnie podlegał licznym przebudowom i rozbudowom. Pierwotne założenie przekształcił architektonicznie po 1604 r. ówczesny właściciel dóbr – Konrad Saurma von Jeltsch. Jego następcy dalsze prace prowadzili w ciągu nieomal całego XVIII w. Pierwotne, niewielkie szlacheckie założenie rezydencjonalne przyjęło w rezultacie kształt trzyskrzydłowego pałacu barokowego. Ostatnie modyfikacje na większą skalę przeprowadził w latach 1917-1919 Friedrich hrabia von Saurma-Sterzendorf. Budowla posiada cechy barokowo-klasycystyczne. Założenie na planie litery „U", trzyskrzydłowe, murowane, z materiału ceglanego, z elementami kamiennymi, tynkowane. Parterowa część frontowa jest starsza, młodsze natomiast skrzydła dwukondygnacyjne. Rezydencja kryta czterospadowymi dachami i dachem mansardowym, z lukarnami, nad dawnym dworem. Południowo zachodnia elewacja frontowa siedmioosiowa, centralne wejście, nad nim niewielka facjata. Otwarty dziedziniec ujęty skrzydłami od strony ogrodu. Wejście poprzedzone portykiem kolumnowym, nad którym niewielki balkon, w części centralnej elewacji ogrodowej. Późniejsza przybudówka zlokalizowana przy północno-zachodnim skrzydle. Elewacje wyposażone w podziały pilastrowe oraz prostokątne i uszate obramienia otworów okiennych. Niektóre okna zamknięte łukiem koszowym. W parterowej części frontowej układ wielotraktowy, sień i klatka schodowa na osi. Młodsze skrzydła boczne jednotraktowe. W południowo-wschodnim korytarz od strony dziedzińca. Większość pomieszczeń opatrzona sufitami, w jednym zachowane sklepienie kolebkowo-krzyżowe. Po II wojnie światowej majątek upaństwowiono. W pałacu funkcjonowała czasowo szkoła i internat, następnie dom dziecka i Ośrodek Szkoleniowy ZHP. Po przejęciu budynku przez gminę, w 1996 r., zorganizowano w rezydencji centrum kultury. W 2008 r. obiekt zakupiła firma ZARMEN Sp. z o.o. z Chorzowa planując

uruchomienie tam centrum hotelowo konferencyjnego, jednak do dziś inwestycja nie została zrealizowana.

Oficyna pałacowa.

W parku pałacowym znajduje się klasycystyczna oficyna wybudowana około 1800 r., przebudowana w 1937 r. Jest to konstrukcja na planie prostokąta, parterowa, murowana, z materiału ceglanego, tynkowana, kryta dachem naczółkowym z dachówką. Fasada frontowa oficyny pięcioosiowa, z centralnym portykiem wgłębnym, gdzie para kolumn toskańskich i pilastry. Nad portykiem znajduje się uproszczone belkowanie i trójkątny, niski przyczółek z oknem odcinkowym. Wejście zamknięte łukiem koszowym. Zdobienia elewacji w postaci boniowania. Wnętrza w układzie dwutraktowym, centralnie zlokalizowana sień, sufity. Ostatni remont na terenie obiektu odbył się w 2017 r., pod nadzorem WKZ.

Park.

Park krajobrazowy, założony na przełomie XVII i XVIII w. jako ozdobny park barokowy, o częściowo regularnym układzie, znajduje się w sąsiedztwie pałacu. Ok. 1800 r. został przekształcony w park krajobrazowy. Znajdowały się tam cenne okazy starodrzewu, np. cztery lipy (pomniki przyrody), usunięte w latach 2018-2019, dąb szypułkowy (pomnik przyrody, obwód 520 cm), został złamany w 2017 r. w trakcie wichury (pozostał ok 2 m pień – świadek historii). Znajdują się tam żywotniki i cypryśniki, choina kanadyjska, katalpa wielokwiatowa, tulipanowiec amerykański i świerk Brawera. Przeważają gatunki rodzime
(np. buki, klony i świerki). W parku znajdują się także okazy krzewów, m.in. rododendrony i magnolia parasolowata. Od strony południowej, przed pałacem, znajduje się owalny gazon. W stronę zachodnią ciągnie się aleja z przecinającym ją prostopadle kanałem, uchodzącym do nieregularnego stawu z wyspą. Ciekawym obiektem jest zrujnowane, neogotyckie mauzoleum, z kaplicą grobową dawnych właścicieli dóbr (rodziny Saurma), gdzie data 22 lipca 1916 r.

Świerczów (*Schwirz*).

W miejscowości Świerczów znajduje się jeden zabytek wpisany do rejestru WKZ: kościół parafialny p.w. Najświętszego Serca Pana Jezusa (nr 44/2006 z 16.03.2006 r.).

Historia nazwy i samej miejscowości została opisana już wcześniej.

Kościół parafialny p.w. Najświętszego Serca Pana Jezusa.

Kościół wzniesiony w latach 1923-1924. Konstrukcja murowana, pozbawiona wyraźnych cech stylowych. Z ciekawszego wyposażenia wymienić należy dzwon odlany w 1784 r. przez Jana Jerzego Kriegera we Wrocławiu, z plakietkami z Najświętszą Panną Marią Niepokalanie Poczętą i św. Antonim Padewskim, wywieziony przed 1926 r. W jego miejsce wstawiono nowy. Parafia erygowana w 1993 r.

Nieopodal cmentarz, z usytuowanym niegdyś po jego lewej stronie dawnym kirkutem, gdzie zlokalizowana była neogotycka kapliczka. Zarówno kirkut, jak i kapliczka obecnie już nie istnieją.

5.2.4. Zabytki ruchome

Na terenie gminy Świerczów wyróżnić można 9 zabytków ruchomych lub zespołów zabytków ruchomych (wyposażenie kościołów).

Lp.	Miejscowość	Obiekt	Numer rejestru
1.	Bąkowice	Zespół zabytków ruchomych z kościoła parafialnego p.w. Św. Anny	Ks.B.t.I-393/66 28.02.1966 r.
2.	Biestrzykowice	Zespół zabytków ruchomych z kościoła parafialnego p.w. NMP	Ks.B.t.I-397/66 02.03.1966 r.
3.	Biestrzykowice	Kolumna przy kościele parafialnym (barok XIX w., kamienna)	Bez numeru rejestru woj.
4.	Dąbrowa	Zespół zabytków ruchomych z kościoła filialnego p.w. św. Jadwigi	Ks.B.t.I-400/66 02.03.1966 r. Ks.B.t.II-515/71 01.09.1971 r.
5.	Dąbrowa	Rzeźba św. Anna Samotrzeć, kapliczka przy posesji ul. Główna 31	Ks.B.t.I-416/67 30.10.1967 r.
6.	Gola	Krzyż pokutny (XIV/XV w., kamienny)	Bez numeru rejestru woj.
7.	Miejsce	Zespół zabytków ruchomych z kościoła filialnego p.w. Wniebowstąpienia Pana Jezusa	ks.B.t.I-307/64 08.01.1964 r. ks.B.t.I-312/64 11.01.1964 r. ks.B.t.I-313/64 11.01.1964 r. ks.B.t.II-514/1-12/71 01.09.1971 r.

8.	Miejsce	Rzeźba św. Jan Nepomucen, w kapliczce na terenie cmentarza przykościelnego	ks.B.t.V-887/92 07.04.1992 r.
9.	Starościn	Rzeźba – św. Jan Nepomucen w kapliczce przy drodze na Pieczyska (XVIII/XIX w., drewno)	ks.B.t.I-375/58 15.06.1958 r.

Tab. 1. Wykaz obiektów zabytkowych ruchomych zlokalizowanych na terenie gminy Świerczów.

5.2.5. Zabytki archeologiczne

Art. 3 ust. 4 ustawy definiuje, co rozumiemy pod pojęciem zabytku archeologicznego. Jest to *„zabytek nieruchomy, będący powierzchniową, podziemną lub podwodną pozostałością egzystencji i działalności człowieka, złożoną z nawarstwień kulturowych i znajdujących się w nich wytworów bądź ich śladów albo zabytek ruchomy, będący tym wytworem”*. Natomiast art. 3 ust. 11 tejże ustawy określa, że przez badania archeologiczne rozumiemy *„działania mające na celu odkrycie, rozpoznanie, udokumentowanie i zabezpieczenie zabytku archeologicznego”*. W myśl art. 6 ust. 3 tejże ustawy ochronie i opiece podlegają, bez względu na stan zachowania, *„zabytki archeologiczne będące, w szczególności:*

a. *pozostałościami terenowymi pradziejowego i historycznego osadnictwa,*
b. *cmentarzyskami,*
c. *kurhanami,*
d. *reliktami działalności gospodarczej, religijnej i artystycznej”*.

GPONZ, zgodnie z art. 87 ust. 2, pkt 2 tejże ustawy, ma na celu w szczególności *„uwzględnianie uwarunkowań ochrony zabytków, w tym krajobrazu kulturowego i dziedzictwa archeologicznego, łącznie z uwarunkowaniami ochrony przyrody i równowagi ekologicznej”*.

Na terenie gminy Świerczów zlokalizowanych jest 51 rozpoznanych stanowisk archeologicznych. Największe ich skupisko znajduje się w Dąbrowie. Najstarsze ślady pobytu człowieka i osadnictwa na terenie gminy pochodzą z epoki kamienia. Przewagę wykazują stanowiska związane z epoką brązu (kulturą łużycką) i średniowieczne. Dwa stanowiska archeologiczne w miejscowości Zbica (stan. B i C) nie zostały określone chronologicznie. W przyszłości należy doprecyzować ich chronologię. Wymagało to będzie głębszego sięgnięcia do archeologicznej literatury tematu, a być może i przeprowadzenia sondażowych badań terenowych.

Z 48 stanowisk archeologicznych rozpoznanych na terenie gminy Świerczów 17 zostało wpisanych do rejestru zabytków województwa opolskiego. Najcenniejszym stanowiskiem archeologicznym wydaje się grodzisko wczesnośredniowieczne na terenie wsi Miejsce (stan. 1). Założenie obronne stanowiło dwuczłonową warownię typu nizinnego, zlokalizowaną na łagodnym (częściowo sztucznym) wyniesieniu terenu, wśród mokradeł. Główną część warowni stanowił stożkowaty kopiec (typu motte), na planie zbliżonym do koła, o średnicy 40x50 m i wysokości 3 m, otoczony był pierwotnie fosą, której relikty nadal są widoczne w terenie. Od strony wschodniej, południowej i zachodniej znajdował się drugi człon założenia obronnego, oddzielony od grodu typu motte fosą. Podczas powierzchniowych badań archeologicznych znaleziono w tamtym rejonie m.in. kilkaset fragmentów średniowiecznej ceramiki, polepę, kości zwierzęce, bełt (grot pocisku do kuszy), gwoździe oraz sztabkę żelaza.

Wykaz stanowisk archeologicznych z terenu gminy Świerczów wpisanych do rejestru zabytków województwa opolskiego

Dąbrowa

Nr stanowiska	Typ stanowiska	Chronologia	Nr rejestru zabytków
1	osada, punkt osadniczy, ślad osadnictwa	pradzieje, kultura łużycka (epoka brązu – okres halsztacki), kultura przeworska (okres wpływów rzymskich),	A - 70/68
10	osada, punkt osadniczy	pradzieje, kultura przeworska (okres wpływów rzymskich)	A - 640/84
13	obozowisko	mezoilt	A - 88/68
2	punkt osadniczy	kultura łużycka (epoka brązu), średniowiecze, kultura łużycka	A - 54/66
21	ślady osadnictwa, osada	epoka kamienia, kultura łużycka	A - 589/81
22	osada	kultura łużycka (V okres epoki brązu/ halsztat)	A - 632/84
25	osada	kultura przeworska (okres wpływów rzymskich)	A - 639/84
27	osada produkcyjna	kultura przeworska (okres wpływów rzymskich)	A - 633/84
3	osada	kultura łużycka (epoka brązu)	A - 55/66
4	punkt osadniczy	kultura łużycka (epoka brązu)	A - 71/68
5	osada	kultura łużycka (epoka brązu)	A - 56/66
8	punkt osadniczy	kultura łużycka (epoka brązu), kultura przeworska	A - 72/68

Grodziec

Nr stanowiska	Typ stanowiska	Chronologia	Nr rejestru zabytków
2	osada	kultura łużycka, kultura przeworska	A - 888/90

Miejsce

Nr stanowiska	Typ stanowiska	Chronologia	Nr rejestru zabytków
1	grodzisko	średniowiecze (XIII /?/ - XVI w.)	A - 137/68
2	punkt osadniczy	kultura łużycka (epoka brązu), średniowiecze	A - 57/66
3	osada, punkt osadniczy	kultura łużycka (epoka brązu), średniowiecze	A - 58/66

Starościn

Nr stanowiska	Typ stanowiska	Chronologia	Nr rejestru zabytków
5	obozowisko, osada, ślad osadnictwa	mezolit, kultura łużycka (V okres epoki brązu), pradzieje	A - 588/81

Wykaz pozostałych stanowisk archeologicznych rozpoznanych na terenie gminy Świerczów

Bielice

1. Stan. 1 – osada kultury przew0rskiej z okresu wpływów rzymskich, północ od wsi
2. Stan. 2 – osada kultury łużyckiej (epoka brązu, V okres epoki brązu – okres halsztacki), północ od wsi
3. Stan. 3 – osada kultury łużyckiej (epoka brązu, V okres epoki brązu – okres halsztacki), pola orne przy szkole
4. Stan. 4 – osada kultury łużyckiej (V okres epoki brązu – okres halsztacki), pola orne

Dąbrowa

4. Stan. 6 – punkt osadniczy, chronologia niezidentyfikowana
5. Stan. 7 – osada kultury łużyckiej (okres halsztacki), pole orne
6. Stan. 8 – punkt osadniczy, kultura łużycka, kultura przeworska (okres wpływów rzymskich)

7. Stan. 9 – osada wczesnośredniowieczna (X-XIII w.), pole orne
8. Stan. 12 – punkt osadniczy, średniowiecze (XIII-XIV w.)
9. Stan. 14 – punkt osadniczy, ślady osadnictwa, kultura łużycka, neolit
10. Stan. 15 – średniowieczny punkt osadniczy
11. Stan. 16 – punkt osadniczy, ślad osadnictwa, kultura przeworska (okres wpływów miejskich), średniowiecze, pradzieje, pole orne
12. Stan. 18 – punkt osadniczy, średniowiecze (XIII-XIV w.)
13. Stan. 19 – punkt osadniczy, średniowiecze, pole orne
14. Stan. 20 – ślad osadnictwa, epoka kamienia, pole orne
15. Stan. 24 – punkt osadniczy, kultura łużycka i średniowiecze, pole orne
16. Stan. 26 – osada, ślad osadnictwa, wczesne średniowiecze, IX w., pradzieje
17. Stan. 28 – osada, punkt osadniczy, średniowiecze, kultura przeworska (okres wpływów rzymskich)
18. Stan. 29 – punkt osadniczy, kultura łużycka, pradzieje
19. Stan. 30 – punkt osadniczy, kultura łużycka
20. Stan. 31 – punkt osadniczy, kultura przeworska (I w. p.n.e., III-IV w. n.e.)
21. Stan. 32 – cmentarzysko, kultura łużycka (III-IV okres epoki brązu)
22. Stan. 33 – ślad osadnictwa, osada, epoka kamienia, kultura przeworska (okres wpływów rzymskich)
23. Stan. 35 – osada, pradzieje
24. Stan. 36 – osada, pradzieje
25. Stan. 37 – osada, okres wpływów rzymskich, wczesne średniowiecze

Miejsce

19. Stan. 4 – ślad osadnictwa, osada, punkt osadniczy, epoka kamienia, kultura łużycka (wczesna epoka brązu), średniowiecze (XIV-XV w.), pradzieje
20. Stan. 5 – punkt osadniczy, średniowiecze
21. Stan. 6 – osada, punkt osadniczy, kultura łużycka, średniowiecze (XIV-XV w.)
22. Stan. 7 – ślad osadnictwa, średniowiecze
23. Stan. 8 – osada, średniowiecze (XIV-XV w.)
24. Stan. 10 – obozowisko, mezolit
25. Stan. 11 – punkt osadniczy, ślad osadniczy, średniowiecze (XV w.), pradzieje
26. Stan. 12 – punkt osadniczy, średniowiecze (XIV-XV w.), pradzieje
27. Stan. 14 – cmentarzysko /?/, III-IV okres epoki brązu
28. Stan. 15 -punkt osadniczy, średniowiecze

29. Stan. 16 – cmentarzysko szkieletowe, bez chronologii
30. Stan. 17 – ślad osadnictwa, epoka brązu – wczesna epoka żelaza
31. Stan. 19 – grodzisko, średniowiecze

Osiek Duży

24. Stan. 1 – punkt osadniczy, kultura łużycka, średniowiecze, przysiółek Osiek Mały

Starościn

25. Stan. 1 – punkt osadniczy, kultura łużycka (epoka brązu)
26. Stan. 2 – punkt osadniczy, epoka brązu
27. Stan. 3 – osada, pradzieje, średniowiecze
28. Stan. 4 – obozowisko, epoka kamienia
29. Stan. 5 – obozowisko, osada, ślad osadnictwa, mezolit, V okres epoki brązu, pradzieje

Świerczów

30. Stan. 1 – cmentarzysko, kultura przeworska (okres wpływów rzymskich)
31. Stan. 2 – cmentarzysko, osada, kultura pomorska, średniowiecze (XIII-XIV w.), pradzieje
32. Stan. 3 – ślad osadnictwa, kultura łużycka
33. Stan. 4 – osada, późne średniowiecze
34. Stan. 5 – punkt osadniczy, mezolit
35. Stan. 6 – ślad osadnictwa, wczesne średniowiecze
36. Stan. 7 – punkt osadniczy, ślad osadnictwa, średniowiecze (XIII-XIV w.), pradzieje
37. Stan. 8 – obozowisko, mezolit
38. Stan. 9 – punkt osadniczy, osada, kultura łużycka, kultura przeworska (późny okres wpływów rzymskich), pradzieje
39. Stan. 10 – osada, punkt osadniczy, kultura łużycka lub pomorska (okres halsztacki D), średniowiecze (XIV-XV w.)

Zbica

40. Stan. 1 – stanowisko nieokreślone chronologicznie
41. Stan. 2 – stanowisko nieokreślone chronologicznie

5.3. Zabytki objęte prawnymi formami ochrony

Obiekty, zespoły i założenia zabytkowe wpisane do rejestru zabytków podlegają rygorom ochrony konserwatorskiej wynikającym z ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami. Sposób prowadzenia prac konserwatorskich, restauratorskich, badań

konserwatorskich oraz robót budowlanych przy zabytkach reguluje rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 2 sierpnia 2018 r. (Dz.U. 2018, poz. 1609).

W miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego można ustanawiać strefy ochrony konserwatorskiej w celu ochrony walorów kulturowych. Jednak wprowadzane w dokumentach definicje stref ochrony konserwatorskiej z punktu widzenia Głównego Planu Ochrony i Zagospodarowania nie wnoszą nowych ustaleń, ponieważ same strefy ochrony konserwatorskiej są formalnie ustalane wyłącznie w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego.

Stan w gminie Świerczów

Obecnie gmina Świerczów nie posiada prawnie ustanowionych stref ochrony konserwatorskiej (poza archeologicznymi). Występujące zasoby kulturowe i krajobrazowe proponuje się objąć ochroną konserwatorską. Zaleca się ustanowienie stref ochrony konserwatorskiej lub odpowiednich form ochrony w ewidencji zabytków dla wydzielonych fragmentów zabudowy w Bąkowicach, Bielicach, Biestrzykowicach, Dąbrowie, Goli, Grodźcu, Miejscu, Świerczowie i Starościnie.

Rodzaje stref ochrony konserwatorskiej

1. **Strefa „A" – ścisłej ochrony konserwatorskiej**
   - Kompleksowa ochrona elementów układu przestrzennego: zabudowy, terenu i krajobrazu.
   - Prace budowlane możliwe tylko po uzyskaniu zgody WKZ.
   - Obowiązek uzgadniania wszelkich prac budowlanych, remontowych i ziemnych.
   - Ograniczenia dotyczą wysokości zabudowy, zmian w układzie urbanistycznym oraz ekspozycji obiektów zabytkowych.
2. **Strefa „B" – pośredniej ochrony konserwatorskiej**
   - Częściowa ochrona układu przestrzennego oraz wytypowanych obiektów wpisanych do rejestru WKZ lub objętych GEZ.
   - Zachowanie brył, dachów i elementów architektonicznych.
   - Nowa zabudowa powinna być dostosowana do historycznej kompozycji przestrzennej.
3. **Strefa „W" – ochrony archeologicznej**
   - Dotyczy stanowisk archeologicznych z nawarstwieniami kulturowymi.
   - Roboty ziemne możliwe tylko za zgodą Opolskiego WKZ.
   - W gminie Świerczów obejmuje 20 stanowisk archeologicznych.
4. **Strefa „OW" – obserwacji archeologicznej**
   - Dotyczy terenów prawdopodobnego występowania znalezisk archeologicznych.

- Roboty ziemne i wykopy budowlane należy prowadzić pod nadzorem archeologicznym po zgłoszeniu i uzyskaniu zgody.
- W gminie Świerczów obejmuje 31 stanowisk archeologicznych.

5. **Strefa „K" – ochrony krajobrazu kulturowego**

- Ochrona elementów krajobrazotwórczych: szlaki komunikacyjne, lasy, cieki wodne itp.
- Wszelkie ingerencje wymagają uzgodnienia z właściwym terytorialnie Wojewódzkim Urzędem Ochrony Zabytków.

5.4. Zabytki w gminnej ewidencji zabytków

GEZ spełnia wymogi zawarte w rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 10 września 2019 r. zmieniające rozporządzenie w sprawie prowadzenia rejestru zabytków, krajowej, wojewódzkiej i gminnej ewidencji zabytków oraz krajowego wykazu zabytków skradzionych lub wywiezionych za granicę niezgodnie z prawem (Dz. U. z 2019 r., poz. 1886), i wcześniejszego rozporządzenia z 2011 r.

Na terenie gminy Świerczów znajduje się obecnie 308 obiektów ujętych w GEZ, w tym 22 rejestrowe. Aktualny wykaz kart adresowych zabytków nieruchomych z Gminnej Ewidencji Zabytków Gminy Świerczów opublikował WKZ zarządzeniem nr 2/2019 Opolskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków z dnia 10 października 2019 r. w sprawie wojewódzkiej ewidencji zabytków. Obiekty zabytkowe z terenu gminy Świerczów stanowią załącznik nr 61 do zarządzenia. Wykaz zabytków stanowi aneks numer 1, tabela A oraz numer 2, tabela A, załączone do rozdziału 12. Zdecydowaną większość zabytków nierejestrowych stanowią obiekty mieszkalne. Następnie budynki gospodarcze oraz obiekty sakralne (w tym plebanie). Różnorakie obiekty sklasyfikowane jako inne (np. szkoły, przedszkola, świetlice, poczty, trafostacje, obiekty kolejowe, ogrodzenia, remizy i inne) stanowią 9%. Wg aktualnego stanu z 2025 r. z rejestru zabytków wykreślono dwa obiekty: 1) budynek gospodarczy i stajnię nr 33 w Goli (nr 407/58 z 15.06.1958 r.); oraz 2) stajnię w Biestrzykowicach (nr 1099/66 z 20.01.1966 r., nie istnieje). Wpisano natomiast dnia 7 kwietnia 2016 r. do rejestru kościół Wniebowstąpienia Pana Jezusa w Miejscu (nr 251/2016 z 7.04.2016 r.).Wcześniej Wójt Gminy Świerczów Zarządzeniem Nr 283/2014 z dnia 19 lutego 2014 r. w załączniku opublikował wykaz kart adresowych zabytków nieruchomych wyłączonych z Gminnej Ewidencji Zabytków Gminy Świerczów. Wyłączonych zostało wówczas 42 zabytki ujęte w ewidencji zabytków.

5.5. Zabytki o najwyższym znaczeniu dla gminy

Gmina Świerczów charakteryzuje się stosunkowo dużym nasyceniem obiektami zabytkowymi, reprezentującymi różne epoki i formacje stylowe, zazwyczaj przedstawiając wysoki poziom artystyczny. Są to przede wszystkim kościoły, plebanie, zespoły pałacowe, dworskie i parkowe, budynki mieszkalne i gospodarcze oraz założenia cmentarne. Zachowały one elementy pierwotnych układów urbanistycznych. Okres po II wojnie światowej nie przyniósł zasadniczych zmian w historycznie ukształtowanych układach zabudowy poszczególnych miejscowości.

Jak już wcześniej zaznaczono do najcenniejszych obiektów zabytkowych na terenie gminy Świerczów należą zespoły pałacowo-parkowe i dworsko-parkowe w Bąkowicach, Biestrzykowicach, Dąbrowie i Starościnie oraz kościoły w Bąkowicach, Biestrzykowicach, Dąbrowie, Świerczowie i Miejscu. Najwyższe znaczenie dla gminy mają 24 obiekty wpisane do rejestru Opolskiego WKZ i je należy szczególnie chronić.

Każda ze wsi gminnych posiada obiekty zabytkowe. Największym ich nasyceniem charakteryzuje się sołectwo Dąbrowa, następnie miejscowości: Bąkowice, Miejsce, Miodary, Starościn, Biestrzykowice, Świerczów i Gola. Najmniejszym nasyceniem obiektami zabytkowymi charakteryzują się natomiast: Wężowice, Kuźnica Dąbrowska, Bielice, Grodziec, Pieczyska, Osiek Duży i Zbica.

6. OCENA STANU DZIEDZICTWA KULTUROWEGO. ANALIZA SZANS I ZAGROŻEŃ

Potencjalne zagrożenie może stanowić postępująca dewastacja wielu założeń pałacowo-dworskich, znajdujących się na terenie gminy Świerczów. Niewątpliwie problemem mogą okazać się sprawy własnościowe, gdyż wiele z tych obiektów znajduje się obecnie w rękach prywatnych. Należy dążyć jednak do przywrócenia tym obiektom świetności. Podobnie sytuacja wygląda z większością parków, które w wielu wypadkach zatraciły swój uporządkowany, regularny charakter. Wymagają one poddania procesom rekultywacji. Należy zwrócić uwagę, czy nie dochodzi do bezprawnego wycinania elementów składowych uporządkowanych zespołów zieleni zabytkowej.

Należałoby ocenić wpływ drogi wojewódzkiej 454 Namysłów-Opole na znajdujące się w obrębie jej oddziaływania zabytki, w związku z ruchem tranzytowym.

Należy zwrócić uwagę na ochronę kościołów, poprzez ich zabezpieczenie przed pożarami i kradzieżami zabytków ruchomych.

Obszar gminy Świerczów jest słabo rozpoznany pod względem archeologicznym. Taki stan rzeczy należy wiązać ze znacznie ograniczoną dostępnością terenu do badań. Występują na terenie gminy duże, zwarte kompleksy leśne oraz rozległe tereny podmokłe. Słabe rozpoznanie stanowisk archeologicznych może wiązać się z potencjalnym zagrożeniem zniszczeniem. Należy także zwrócić uwagę na ochronę już rozpoznanych stanowisk, przeciwdziałając m.in. amatorskim poszukiwaniom prowadzonym z wykorzystaniem sprzętu do poszukiwań.

Stan zasobów dziedzictwa kulturowego

Zabytki archeologiczne i historyczne

- Liczne stanowiska od epoki kamienia po średniowiecze.
- Najważniejsze: grodzisko wczesnośredniowieczne we wsi Miejsce – zachowane wały i fosa.

Obiekty sakralne

- Liczne kościoły o wartości historycznej i architektonicznej, pełniące funkcje religijne i kulturowe.

Zabytki świeckie i pałacowe

- Pałac z zespołem parkowym w Starościnie – dobrze zachowany, unikatowa flora drzewiasta.
- Dwór/pałac w Bąkowicach – barokowo-klasycystyczny, częściowo użytkowany, stan zachowania różny.

Cmentarze i miejsca pamięci

- Cmentarz żydowski w Miejscu – XVIII–XIX w., częściowo zarośnięty, nieogrodzony, zagrożony dalszą degradacją.

Infrastruktura krajobrazowa

- Położenie części gminy w obrębie Stobrawskiego Parku Krajobrazowego, co zwiększa walory przyrodnicze i krajobrazowe.

Ocena stanu zachowania

Mocne strony

- Bogactwo archeologiczne i historyczne, w tym grodzisko w Miejscu.
- Zachowane zabytki świeckie i pałacowe.
- Cenne obiekty sakralne.
- Zabytkowy cmentarz żydowski.
- Powiązanie krajobrazu kulturowego z terenami chronionymi.

Słabe strony

- Niska dokumentacja części stanowisk archeologicznych.
- Degradacja cmentarza żydowskiego.
- Zabytki świeckie w rękach prywatnych – ograniczone możliwości ochrony.
- Brak formalnie ustanowionych stref ochrony konserwatorskiej.
- Zły stan parków historycznych i krajobrazu kulturowego.

Szanse i zagrożenia

Szanse	Zagrożenia
Możliwość pozyskania środków UE na ochronę dziedzictwa	Brak formalnej ochrony planistycznej (stref konserwatorskich)
Rozwój turystyki kulturowo-przyrodniczej (Stobrawski Park Krajobrazowy)	Pogorszenie stanu technicznego zabytków w rękach prywatnych
Rewitalizacja parków i zespołów pałacowych	Nielegalne działania na terenach zieleni zabytkowej i cmentarzach
Współpraca powiatowa i regionalna	Niedostateczne badania archeologiczne i ryzyko utraty informacji
Edukacja społeczna i promocja lokalnej historii	Negatywny wpływ ruchu drogowego i infrastruktury na zabytki w sąsiedztwie dróg

Rekomendacje

- Ustanowienie stref ochrony konserwatorskiej w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego dla kluczowych obszarów (Starościn, Dąbrowa, Miejsce).
- Opracowanie pełnej inwentaryzacji i dokumentacji konserwatorskiej wszystkich stanowisk archeologicznych i obiektów zabytkowych.
- Ochrona i rekultywacja cmentarza żydowskiego – ogrodzenie, oznaczenie, monitoring.
- Program rekultywacji parków historycznych z zachowaniem pierwotnej kompozycji.
- Edukacja społeczna i promocja lokalnej historii w celu zwiększenia świadomości ochrony dziedzictwa.

7. ZAŁOŻENIA PROGRAMOWE

7.1. Priorytety programu opieki nad zabytkami

Priorytetem programu jest zabezpieczenie obiektów wpisanych do rejestru zabytków Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków oraz obiektów w Gminnej Ewidencji Zabytków, zgodnie z obowiązującymi przepisami ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami. Dla obiektów wpisanych do Gminnej Ewidencji Zabytków szczegółowe zasady ochrony określa plan miejscowy.

Poprawa stanu zachowania zabytków obejmuje zahamowanie procesów degradacji oraz przywrócenie im odpowiedniego stanu ochrony. Wyeksponowanie zabytków i walorów krajobrazu kulturowego dotyczy w szczególności pasm krajobrazowych w Bąkowicach, Biestrzykowicach i Dąbrowie. Zwiększenie atrakcyjności zabytków realizowane jest poprzez działania edukacyjne, turystyczne i społeczne, które obejmują wszystkie miejscowości gminy Świerczów. Integracja ochrony zabytków z innymi uwarunkowaniami obejmuje uwzględnienie ochrony przyrody oraz zachowanie równowagi strategicznej w dokumentach planistycznych gminy. Ochrona zabytków jest włączana w działania strategiczne gminy, stanowiąc integralną część jej polityki rozwoju przestrzennego i kulturowego.

GPONZ zwraca szczególną uwagę na konieczność ochrony zabytków archeologicznych. Przy podejmowaniu działań inwestycyjnych związanych z robotami ziemnymi lub budowlanymi na terenach, gdzie mogą występować zabytki archeologiczne, inwestor jest obowiązany przeprowadzić badania archeologiczne i ich dokumentację, jeśli roboty mogą doprowadzić do przekształcenia lub zniszczenia zabytku. Koszty takich badań ponosi inwestor, a ich zakres określa WKZ w decyzji administracyjnej. Po zakończeniu badań dokumentacja musi zostać przekazana nieodpłatnie wojewódzkiemu konserwatorowi. W przypadku przypadkowego odkrycia zabytku archeologicznego podczas robót, roboty należy wstrzymać, zabezpieczyć znalezisko oraz miejsce jego odkrycia i niezwłocznie zawiadomić właściwego konserwatora lub wójta gminy, który przekazuje informację organowi konserwatorskiemu. Projekty inwestycyjne zlokalizowane w obrębie lub pobliżu stanowisk archeologicznych muszą być uzgadniane z WKZ w zakresie warunków ochrony tych stanowisk.

Program Opieki nad Zabytkami stanowi wsparcie merytoryczne dla gminy w zakresie przekształceń i rehabilitacji przestrzeni kulturowych. Jego realizacja przyczynia się do poprawy

historycznego wizerunku gminy Świerczów, podniesienia jakości życia mieszkańców oraz aktywizacji społeczności lokalnej.

7.2. Kierunki działań programu opieki nad zabytkami

Zasadnym jest objęcie strefą ochrony konserwatorskiej wydzielonych fragmentów zabudowy we wsiach: Bąkowice, Bielice, Biestrzykowice, Dąbrowa, Gola, Grodziec, Miejsce, Świerczów i Starościn. Działania te powinny znaleźć odzwierciedlenie w dokumentach strategicznych gminy Świerczów. M.in. w tym celu obecnie Gmina Świerczów realizuje projekt „*Opracowanie i wdrożenie Gminnego Programu Rewitalizacji dla Gminy Świerczów*", który kompleksowo ma wspierać obszary zdegradowane, stanowiąc narzędzie lokalnej polityki rozwoju. Za obszar rewitalizacji w Gminie Świerczów uznano obszary zurbanizowane miejscowości Starościn i Dąbrowa. W wymienionych na wstępie podrozdziału miejscowościach należy rozpoznać historyczne układy ruralistyczne, których początki mogą sięgać XIII w. (założenia w typie ulicówki lub rzędówki).

Na terenie gminy zlokalizowane są parki dworskie, sklasyfikowane jako zabytki kultury, z czego cztery z nich ujęte są w rejestrze WKZ **(**Bąkowice, Biestrzykowice, Dąbrowa i Starościn). Są one zaniedbane, częściowo zatraciły pierwotny, uporządkowany charakter i wymagają rewaloryzacji. Należy opracować koncepcję rewaloryzacji i zagospodarowania tych terenów, przywracając ich historyczny charakter. Należy unikać podziałów własnościowych zabytkowych parków, co ułatwi ich ochronę i rewaloryzację. Park dworski w Starościnie ma zostać poddany rewaloryzacji w ramach GPR.

W miejscowościach Bąkowice, Biestrzykowice oraz Dąbrowa proponuje się wytyczenie pasm ochrony krajobrazowej, umożliwiających właściwą ekspozycję kościołów jako dominant układu ruralistycznego.

Zabytki objęte ochroną konserwatorską nadal wymagają oznakowania (m.in. poprzez tablice informacyjne), zgodnie z regulacjami prawnymi w tym zakresie, oraz promocji. Postulat ten został częściowo zrealizowany przed 2019 r. w ramach projektu partnerskiego pn. „*Ochrona, promocja i rozwój dziedzictwa kulturowego na obszarze Stobrawskiej Strefy Rehabilitacji i Rekreacji – część północna*".

7.3. Zadania programu opieki nad zabytkami

Proponowane zadania programu opieki nad zabytkami zasadniczo nie uległy zmianie w ostatnich latach. Przedstawiono je w poniższych tabelach.

Priorytet I: Rewaloryzacja dziedzictwa kulturowego jako element rozwoju społeczno-gospodarczego gminy	
Kierunki działań	**Zadania**
Zahamowanie procesu degradacji zabytków i doprowadzenie do poprawy stanu ich zachowania	• Adaptacja lub zmiana sposobu wykorzystania nieużytkowanych obiektów zabytkowych do nowych funkcji, • Rewaloryzacja zespołów zabytkowej zieleni (parków, cmentarzy, nieczynnych cmentarzy), • Zabezpieczenie obiektów zabytkowych przed pożarem, zniszczeniem i kradzieżą (montaż instalacji przeciwpożarowej i alarmowej, zabezpieczenie przeciw włamaniom, znakowanie i ewidencjonowanie zabytków).
Podejmowanie działań zwiększających atrakcyjność zabytków na potrzeby społeczne, turystyczne i edukacyjne	• Określenie zasad i konsekwentne ich wdrażanie w zakresie umieszczania szyldów i reklam na obiektach zabytkowych (tzw. uchwała krajobrazowa), • Prowadzenie bieżących prac porządkowych przy zabytkowych zespołach zieleni (parkach, cmentarzach, nieczynnych cmentarzach).

Priorytet II: Ochrona i świadome kształtowanie krajobrazu kulturowego	
Kierunki działań	**Zadania**
Zintegrowana ochrona dziedzictwa kulturowego i środowiska przyrodniczego	• Opracowywanie i aktualizacja miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego, • Konsekwentne egzekwowanie zapisów dotyczących działalności inwestycyjnej na obszarach objętych ochroną określonych w planach zagospodarowania przestrzennego, • Walka z samowolami budowlanymi, • Ochrona ekspozycji o dużych wartościach kulturowych.
Rozszerzenie zasobu i ochrony dziedzictwa kulturowego gminy	• Aktualizacja GEZ, • Współpraca z Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków.

Ochrona układów ruralistycznych na obszarach wiejskich	• Poprawa ładu przestrzennego wsi oraz zapobieganie rozproszeniu poprzez ochronę historycznego układu szlaków komunikacyjnych, podziałów własnościowych i funkcjonalnych oraz relacji przestrzennych pomiędzy zespołami zabytkowej zabudowy.

Priorytet III: Badanie i dokumentacja dziedzictwa kulturowego oraz promocja i edukacja służąca budowaniu tożsamości	
Kierunki działań	**Zadania**
Szeroki dostęp do informacji o dziedzictwie kulturowym gminy	• Udostępnienie informacji o zabytkach gminy Świerczów na stronie internetowej.
Edukacja i popularyzacja wiedzy o regionalnym dziedzictwie kulturowym	• Wydawanie i wspieranie publikacji poświęconych problematyce dziedzictwa kulturowego gminy Świerczów, • Popularyzacja dobrych realizacji konserwatorskich i budowlanych przy zabytkach oraz dobrych praktyk projektowych przy zabytkach.
Specjalistyczne rozpoznanie badawcze poszczególnych obiektów, zespołów oraz obszarów zabytkowych związane z przygotowanym lub realizowanym procesem inwestycyjnym	• Prowadzenie bieżącego monitoringu weryfikacji obiektów zabytkowych uwzględnionych w GEZ.

8. INSTRUMENTARIUM REALIZACJI PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI

Zadania określone w GPONZ będą wykonywane za pomocą następujących instrumentów:

- **Instrumentów prawnych.** Wynikają one z przepisów ustawowych, w tym np. uchwalanych studiów uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Świerczów, wnioskowanie o wpisy do rejestru zabytków obiektów będących własnością gminy, wykonywanie decyzji administracyjnych (w tym WKZ).
- **Instrumentów finansowych.** Zakładają one finansowanie lub współfinansowanie prac konserwatorskich i remontowych przy obiektach zabytkowych będących własnością gminy Świerczów, korzystanie z programów uwzględniających finansowanie z funduszy europejskich oraz dotacje, subwencje, dofinansowania i inne.

- **Instrumentów koordynacji.** Zakładają one działania poprzez realizację projektów i programów dotyczących ochrony dziedzictwa kulturowego zapisanych w wojewódzkich, powiatowych i gminnych strategiach, planach rozwoju i innych, współpracę z organizacjami wyznaniowymi i kościołami w zakresie ochrony i opieki nad zabytkami.
- **Instrumentów społecznych.** Zakładają one działania edukacyjne i promocyjne, współdziałanie z organizacjami społecznymi związanymi z ochroną i opieką nad zabytkami.
- **Instrumentów kontrolnych.** Zakłada aktualizację GEZ, monitoring stanu zagospodarowania przestrzennego oraz stanu zachowania dziedzictwa kulturowego.

Podkreślić należy, że wachlarz instrumentów może być modyfikowany, w zależności od dynamicznie zmieniającej się sytuacji.

9. ZASADY OCENY REALIZACJI PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI

Art. 87 ust. 5 ustawy nakłada na wójta obowiązek sporządzenia co dwa lata sprawozdania z realizacji GPONZ, które przedstawia radzie gminy. Wykonanie sprawozdania należy poprzedzić oceną poziomu realizacji GPONZ, która powinna uwzględniać następujące zagadnienia:

- Wykonanie zadań przyjętych do realizacji w okresie czteroletnim obowiązywania GPONZ,
- Efektywność zadań przyjętych do realizacji w okresie czteroletnim obowiązywania GPONZ.

Proponuje się następujące kryteria i wskaźniki oceny realizacji zadań, które zawarto w rozdziale 7, podrozdział 2.

Priorytet I: **Rewaloryzacja dziedzictwa kulturowego jako element rozwoju społeczno-gospodarczego** **gminy**
• Poziom procentowy wydatków gminy Świerczów na ochronę i opiekę nad zabytkami, • Wartość finansowa wykonanych prac remontowo-konserwatorskich przy zabytkach oraz obiekty (strefy) objęte pracami, • Zakres współpracy z organizacjami pozarządowymi i innymi, • Inne.

Priorytet II: Ochrona i świadome kształtowanie krajobrazu kulturowego
• Poziom procentowy objęcia terenu gminy Świerczów wykonanymi miejscowymi planami zagospodarowania przestrzennego, • Liczba wniosków o wpis do rejestru zabytków obszarów, obiektów i zespołów zabytkowych, • Zakres współpracy z organizacjami pozarządowymi i innymi, • Inne.

Priorytet III: Badanie i dokumentacja dziedzictwa kulturowego oraz promocja i edukacja służąca budowaniu tożsamości
• Liczba opracowanych i wydanych wydawnictw, • Inne.

10. ŹRÓDŁA FINANSOWANIA PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI

Poza środkami własnymi gminy Świerczów jednostki samorządowe mają możliwość pozyskiwania szeregu środków zewnętrznych. Ochrona zabytków i opieka nad zabytkami oraz ochrona dziedzictwa kulturowego finansowana jest z budżetu państwa: Ministerstwa Kultury i Dziedzictwa Narodowego, Opolskiego WKZ, Ministerstwa Spraw Wewnętrznych i Administracji (Fundusz Kościelny) oraz budżetów innych jednostek samorządów terytorialnych (w tym przypadku Starostwo Powiatowe w Namysłowie, Urząd Marszałkowski Województwa Opolskiego), a także funduszy strukturalnych Unii Europejskiej.

Ministerstwo Kultury i Dziedzictwa Narodowego.

W pierwszej kolejności wskazać należy na programy uruchomione przez Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego, które pozwalają uzyskać dofinansowania na realizację zadań z zakresu ochrony dziedzictwa kulturowego. Zestawienie wybranych programów ministerstwa:

- Ochrona zabytków (Departament Ochrony Zabytków),
- Wspieranie działań muzealnych (Narodowy Instytut Muzealnictwa i Ochrony Zbiorów),
- Kultura ludowa i tradycyjna (Departament Narodowych Instytucji Kultury),
- Ochrona zabytków archeologicznych (Narodowy Instytut Dziedzictwa),

- Miejsca pamięci i trwałe upamiętnienia w kraju (Departament Dziedzictwa Kulturowego),
- Groby i cmentarze wojenne w kraju (Departament Dziedzictwa Kulturowego),

Opolski Wojewódzki Konserwator Zabytków.

Finansowanie zadań przez Opolskiego WKZ z zakresu ochrony i opieki nad zabytkami regulują art. 71-83a ustawy. W pierwszej kolejności dotacje mogą być udzielane na prace planowane do wykonania lub jako refundacje poniesionych wcześniej nakładów. W terminie do 28 lutego każdego roku składa się wnioski na prace planowane, a do 30 czerwca każdego roku wnioski o refundacje poniesionych wcześniej nakładów na prace przeprowadzone w okresie 3 lat poprzedzających rok złożenia wniosku. Co do zasady dotacje powinny przekroczyć 50% wartości całości prac, jednak poziom dofinansowania zależy do pozostających do dyspozycji środków oraz liczby złożonych wniosków. Teoretycznie istnieje możliwość uzyskania dofinansowania prac nawet do 100% wartości, jednakże po spełnieniu określonych warunków, o których można zasięgnąć informację u WKZ.

Ministerstwo Spraw Wewnętrznych i Administracji.

W dyspozycji MSWiA jest Fundusz Kościelny, który jest przeznaczony m.in. na remonty i konserwację obiektów sakralnych o wartości zabytkowej, ale jedynie na podstawowy zakres prac pozwalających na zabezpieczenie obiektu. Najpopularniejsze zadania, to remonty dachów, elewacji, osuszanie i odgrzybianie, remonty instalacji itp.). Wnioski mogą składać bezpośrednio parafie.

Urząd Marszałkowski Województwa Opolskiego.

Budżet samorządu województwa pozwala na udzielanie dotacji celowych na realizację zadań związanych z pracami konserwatorskimi, restauratorskimi lub robotami budowlanymi przy zabytkach, znajdujących się na obszarze województwa opolskiego, posiadających istotne znaczenie kulturowe. Środki, które są do dyspozycji na ten cel są ogłaszane każdego roku przez Zarząd Województwa Opolskiego, a także terminy oraz zasady przeprowadzania naboru i oceny złożonych wniosków.

Starostwo Powiatowe w Namysłowie.

Starostwo Powiatowe w Namysłowie wspiera właścicieli obiektów zabytkowych przy remontach i ich konserwacji. Dotowanie prac musi być zgodne z zapisami ustawy – art. 71

– 83a. Kryteria określa Uchwała nr XXXVIII/363/2010 Rady Powiatu Namysłowskiego z dnia 28 kwietnia 2010 r. dotycząca „określenia zasad udzielania dotacji z budżetu Powiatu Namysłowskiego na prace konserwatorskie, restauratorskie lub roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków". W oparciu o nią dodatkowo rok rocznie rada Powiatu podejmuje indywidualne uchwały w sprawie udzielenia dotacji pod kontem konkretnego zabytku indywidualnie.

Gmina Świerczów.

Gmina Świerczów realizuje wydatki w ramach działalności bieżącej i inwestycyjnej. Obowiązuje także uchwała Nr XIII/96/2012 Rady Gminy w Świerczowie z dnia 31 stycznia 2012 r. w sprawie zasad i trybu postępowania o udzielenie dotacji celowej na prace konserwatorskie, restauratorskie lub roboty budowlane przy zabytkach wpisanych do rejestru zabytków, położonych na terenie gminy Świerczów, nie stanowiące wyłącznej własności gminy (Dz. Urz. Woj. Opolskiego z 2012 r., poz. 457, zm. poz. 1667, zm. poz. 1950, zm. poz. 3007).

Fundusze strukturalne Unii Europejskiej.

Ważnym źródłem finansowania ochrony zabytków są fundusze pochodzące z Unii Europejskiej. W obecnej perspektywie polityka spójności jest realizowana z następujących funduszy unijnych:

- Europejski Fundusz Rozwoju Regionalnego,
- Europejski Fundusz Społeczny+,
- Fundusz Spójności,
- Europejski Fundusz Morski, Rybacki i Akwakultury,
- Fundusz na rzecz Sprawiedliwej Transformacji. – Środki wspierające dziedzictwo kulturowe to np. Fundusze Europejskie na Infrastrukturę, Klimat, Środowisko na lata 2021-2027 (FEnIKS).

Wsparcie kultury i ochrony zabytków w perspektywie finansowej 2021-2027 jest realizowane z Programu Fundusze Europejskie dla Opolskiego 2021-2027 (w ramach Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego) w zakresie Celu Polityki 5 Europa bliżej obywateli dzięki wspieraniu zrównoważonego i zintegrowanego rozwoju obszarów miejskich, wiejskich i przybrzeżnych w ramach inicjatyw lokalnych. Tutaj zwrócić uwagę należy przede wszystkim na działania:

- FEOP.10.04 *Dziedzictwo kulturowe i kultura, rozwój turystyki na obszarach innych niż miejskie* (subregion),
- FEOP.10.05 *Rewitalizacja na obszarach innych niż miejskie*,
- FEOP.10.06 *Europejska Inicjatywa Społeczna* (subregion).

Ulga podatkowa na zabytki.

Osobom fizycznym od 2022 r. przysługuje ulga podatkowa na zabytki. Dotyczy ona właścicieli oraz współwłaścicieli zabytków nieruchomych, które są wpisane do rejestru zabytków i ujęte w GEZ. Osoby fizyczne muszą być podatnikami PIT oraz rozliczać się podatkiem liniowym, ryczałtem od przychodów czy według skali podatkowej. Ulga ta przysługuje trzem grupom właścicieli obiektów zabytkowych:

- Ponoszącym wydatki na fundusz remontowy spółdzielni lub wspólnoty mieszkaniowej obejmującej nieruchomość (zabytki rejestrowe i ujęte w GEZ),
- Finansującym prace konserwatorskie, restauratorskie lub roboty budowlane (zabytki rejestrowe),
- Nabywającym nieruchomości zabytkowe i finansującym ich remonty (zabytki rejestrowe).

11. REALIZACJA I FINANSOWANIE PRZEZ GMINĘ ZADAŃ Z ZAKRESU OCHRONY ZABYTKÓW

Realizacja i finansowanie zadań z zakresu ochrony zabytków przez gminę zależy od konstrukcji budżetu i planu wydatków inwestycyjnych, które to są wskaźnikami dynamicznymi. Ważne są również zewnętrzne źródła finansowania. Warto podsumować realizowane w latach 2020-2024 zadania z zakresu ochrony i opieki nad zabytkami w gminie Świerczów. Wydłużyliśmy okres podsumowania, pomimo, że ostatni GPONZ obowiązywał na lata 2020-2023.

Z budżetu Starostwa Powiatowego w latach 2020-2024 zabytki z terenu Gminy Świerczów otrzymały następujące dotacje:

- 15.000,00 zł. na renowację witraży w Kościele Wniebowstąpienia Pana Jezusa w Miejscu (Uchwała XXVIII/202/2021 Rady Powiatu Namysłowskiego z dnia 22 kwietnia 2021 roku),

- 30.000,00 zł na prace konserwatorskie i restauratorskie ambony, chrzcielnicy oraz rzeźby św. Jana Nepomucena w kościele parafialnym p.w. Św. Anny w Bąkowicach (Uchwała XXXVIII/259/2022 Rady Powiatu Namysłowskiego z dnia 20 kwietnia 2022 roku),
- 15.000,00 zł na prace konserwatorskie przy ołtarzu głównym i figurze Chrystusa Zmartwychwstałego kościoła filialnym p.w. św. Jadwigi w Dąbrowie (Uchwała XXXVIII/261/2022 Rady Powiatu Namysłowskiego z dnia 20 kwietnia 2022 roku),
- 20.000,00 zł na prace konserwatorskie przy obrazie Świętej Anny w kościele w Bąkowicach (Uchwała XLVIII/337/2023 Rady Powiatu Namysłowskiego z dnia 29 marca 2023 roku),
- 68.331,60 zł na remont konserwatorski przy ołtarzu głównym w Kościele Filialnym p.w. św. Jadwigi w Dąbrowie (Uchwała LVI/402/2024 Rady Powiatu Namysłowskiego z dnia 24 stycznia 2024 roku).

Gmina Świerczów na podstawie uchwały Nr XXI/213/2021 z dnia 25 lutego 2021 r. Rady Gminy Świerczów pozytywnie rozpatrzyła wniosek Parafii Rzymskokatolickiej p.w. Najświętszego Serca Pana Jezusa w Świerczowie o udzielenie dotacji w wysokości 9.000,00 zł na roboty restauratorskie witraży w Kościele p.w. Wniebowstąpienia Pana Jezusa w Miejscu, który wpłynął 30.09.2020 r. W kolejnym roku 30.09.2021 r. wpłynęły kolejne dwa wnioski o udzielenie dotacji przez Gminę Świerczów w 2022 r.. Zostały złożone przez:

- Parafię Rzymskokatolicką pw. Najświętszego Serca Pana Jezusa w Świerczowie na dofinansowanie prac konserwatorskich i restauratorskich ołtarza głównego w Kościele filialnym pw. Św. Jadwigi w Dąbrowie, w kwocie 10.000,00 zł,
- Parafię Rzymskokatolicką pw. Św. Anny w Bąkowicach na dofinansowanie prac konserwatorskich i restauratorskich ambony w Kościele parafialnym pw. Św. Anny w Bąkowicach, w kwocie 12.000,00 zł.

W ramach realizacji budżetu gminy Świerczów w 2022 r. udzielono dotacji inwestycyjnych na prace konserwatorskie, restauratorskie lub roboty budowlane przy zabytkach wpisanych do rejestru zabytków na kwotę 47.000,00 zł (plan, wykonano na kwotę 41.000,00 zł), z tej kwoty 19.000,00 zł zabezpieczono w ramach Funduszu Sołeckiego Sołectwa Bąkowice.

Gmina Świerczów przyjęła 21.03.2022 r. wniosek o udzielenie dotacji dla Parafii Rzymskokatolickiej pw. Św. Anny w Bąkowicach na dofinansowanie prac konserwatorskich i restauratorskich ambony w Kościele parafialnym pw. Św. Anny w Bąkowicach, w kwocie

19.000,00 zł. Beneficjenci w terminie złożyli sprawozdanie z wykorzystania dotacji. Z kolei do dnia 30.09.2022 r. wpłynęły trzy kolejne wnioski o udzielenie dotacji w 2023 r. Zostały złożone przez:

- Parafię Rzymskokatolicką pw. Najświętszego Serca Pana Jezusa w Świerczowie na dofinansowanie prac konserwatorskich restauratorskich ołtarza głównego i tabernakulum w Kościele filialnym, zadanie pn. „*Konserwacja i restauracja zwieńczenia ołtarza, tabernakulum oraz obrazów wraz z ramami – Etap II w kościele filialnym pw. Św. Jadwigi w Dąbrowie*", w kwocie 20.000,00 zł,
- Parafię Rzymskokatolicką pw. Św. Anny w Bąkowicach na dofinansowanie zadania pn. „*Konserwacja i renowacja obrazu „Święta Anna" w złoconej ramie z Kościoła pw. Św. Anny w Bąkowicach*" w Kościele parafialnym pw. Św. Anny w Bąkowicach, w kwocie 20.000,00zł,
- Prywatną osobę na remont kapliczki wpisanej do GEZ zlokalizowanej na dz. nr 426/1 w Świerczowie. Rada Gminy Świerczów podjęła uchwałę nr XLV/473/2023 z dnia 30 listopada 2023 r. w sprawie udzielenia dotacji na prace remontowo renowacyjne kapliczki zlokalizowanej na działce nr 426/1 w Świerczowie – etap I dokumentacja w kwocie 500,00 zł. Sprawozdanie z wykorzystania dotacji zostało złożone w terminie.

W ramach realizacji budżetu gminy Świerczów w 2023 r. udzielono dotacji inwestycyjnych na prace konserwatorskie, restauratorskie lub roboty budowlane przy zabytkach wpisanych do rejestru zabytków na kwotę 64.000,00 zł (plan, wykonano na kwotę 40.500,00 zł).

Rada Gminy Świerczów podjęła uchwałę nr XLIV/452/2023 z dnia 28 września 2023 r. w sprawie zasad przekazania środków dofinansowania w formie udzielenia dotacji celowej przez Gminę Świerczów z Rządowego programu Odbudowy Zabytków na prace konserwatorskie, restauratorskie lub roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków lub znajdującym się w gminnej ewidencji zabytków. Na podstawie powyższego Rada Gminy Świerczów podjęła:

- Uchwałę nr XLV/469/2023 z dnia 30 listopada 2023 r. w sprawie udzielenia dotacji na 2024 r. dla Parafii Rzymskokatolickiej pw. Najświętszego Serca Pana Jezusa w Świerczowie na dofinansowanie prac konserwatorskich w zakresie fumigacji, wykonania izolacji fundamentów i remontu odwodnienia wraz z niezbędną dokumentacją w Kościele filialnym pw. Wniebowstąpienia Pańskiego w Miejscu w kwocie 235.000,00 zł.,

- Uchwałę nr XLV/470/2023 z dnia 30 listopada 2023 r. w sprawie udzielenia dotacji na 2024 r. dla Parafii Rzymskokatolickiej pw. Najświętszego Serca Pana Jezusa w Świerczowie na dofinansowanie prac konserwatorskich i restauratorskich ołtarza głównego oraz epitafiów w kształcie kartuszy herbowych wraz z niezbędną dokumentacją w Kościele filialnym pw. Św. Jadwigi w Dąbrowie w kwocie 176.000,00 zł.,
- Uchwałę nr XLV/471/2023 z dnia 30 listopada 2023 r. w sprawie udzielenia dotacji na 2024 r. dla Parafii Rzymskokatolickiej pw. Najświętszego Serca Pana Jezusa w Świerczowie na dofinansowanie prac konserwatorskich i restauratorskich ścian sufitu i prezbiterium wraz z niezbędną dokumentacją w Kościele filialnym pw. Św. Jadwigi w Dąbrowie w kwocie 175.000,00 zł.,
- Uchwałę nr XLV/474/2023 z dnia 30 listopada 2023 r. w sprawie udzielenia dotacji na prace remontowo-renowacyjne kapliczki zlokalizowanej na działce nr 426/1 w Świerczowie prace remontowe w kwocie 15.000,00 zł.

W 2024 r. wzorem poprzednich lat udzielono dotacji inwestycyjnych na prace konserwatorskie, restauratorskie lub roboty budowlane przy zabytkach wpisanych do rejestru zabytków na kwotę 257.925,00 zł (plan, wykonano na kwotę 257.725,00 zł).

W 2024 r. Gmina Świerczów otrzymała finansowanie na realizację zadań w ramach programów finansowanych z udziałem środków europejskich oraz budżetu państwa na trzy zadania z zakresu ochrony i opieki nad zabytkami:

- „*Remont kapliczek oraz krzyży przydrożnych na terenie Gminy Świerczów*” w ramach dofinansowania z Rządowego Funduszu Odbudowy Zabytków. Łączna wartość inwestycji to 109.500,00 zł (98% dofinansowania, czyli 107.310,00 zł, wkład własny z budżetu Gminy Świerczów to 2.190,00 zł). W ramach projektu wykonano następujące zadania:

1. „*Renowacja kapliczki przydrożnej z figurą św. Jana Nepomucena*” w Starościnie,
2. „*Rozbiórka i odbudowa kapliczki przydrożnej z figurą Maryi*” w Starościnie,
3. „*Renowacja kapliczki przydrożnej z figurą św. Józefa*” w Starościnie,
4. „*Renowacja krzyża przydrożnego*” w Dąbrowie,
5. „*Renowacja krzyża przydrożnego w Bąkowicach*”,
6. „*Renowacja kapliczki zlokalizowanej na działce 426/1 w Świerczowie*”.

- „*Dotacja na prace konserwatorskie i remontowe przy kościele filialnym pw. Wniebowstąpienia Pana Jezusa w Miejscu*" w ramach dofinansowania z Rządowego Funduszu Odbudowy Zabytków,
- „*Dotacja na prace remontowe i renowacyjne kapliczki zlokalizowanej na działce 426/1 w Świerczowie*" w ramach dofinansowania z Rządowego Funduszu Odbudowy Zabytków.
- „*Droga dojazdowa wraz ze zjazdem w zabytkowym parku w Starościnie*", wykonanego w ramach dofinansowania z Rządowego Funduszu Polski Ład: Program Inwestycji Strategicznych w kwocie 490.000,00 zł.

12. ANEKSY

Aneks nr 1

ZABYTKI WPISANE DO REJESTRU ZABYTKÓW

A. GMINA ŚWIERCZÓW

LP	MIEJSCOWOŚĆ	OBIEKT I ADRES	DATA POWSTANIA	NR DECYZJI
1.	Bąkowice	kościół parafialny p.w. św. Anny	1837-1839, 1914 r.	1100/66 z 04.02.1966 r.
2.	Bąkowice	dwór	XVIII/XIX w.	907/64 z 26.05.1964 r.
3.	Bąkowice	park	XVIII/XIX w.	32/78 z 17.11.1978 r. oraz 184/50 z 31.05.1950 r.
4.	Biestrzykowice	kościół parafialny p.w. Wniebowzięcia NMP	1639, 1839 r.	1101/66 z 04.02.1966 r.
5.	Biestrzykowice	zespół dworski: dwór	XVIII w.	1099/66 z 20.01.1966 r.

6.	Biestrzykowice	zespół dworski: park	XVIII w.	1099/66 z 20.01.1966 r., 33/78 z 17.11.1978 r. oraz 185/5 z 31.05.1950 r.
7.	Biestrzykowice	oficyna dworska w zespole pałacowym	pocz. XX w.	2013/76 z 13.03.1976 r.
8.	Dąbrowa	kościół filialny p.w. św. Jadwigi	1600, 1892 r.	1103/66 z 04.02.1966 r.
9.	Dąbrowa	park	XIX w.	46/80 z 28.04.1980 r.
10,	Gola	Budynek gospodarczy i stajnia nr 33	XIX w.	407/58 z 15.06.1958 r.
11.	Gola	Dzwonnica kościelna	XIX w.	1629/66 z 21.09.1966 r.
12.	Miejsce	cmentarz żydowski	2. poł. XVIII w. – 1939 r.	239/90 z 05.02.1990 r.
13.	Miejsce	kościół filialny pw. Wniebowstąpienia Pana Jezusa	1925-1927	A-251/2016 z 7.04.2016 r.
14.	Miejsce	dwór z fosą	XVI/XVII, 3 ćw. XIX w.	2189/88 z 28.12.1988 r.
15.	Miodary	dom I sklep (d. mleczarnia)	1825 r.	1632/66 z 21.09.1966 r.
16.	Miodary	dom nr 2 (aktualnie ul. Brzozowa 4-4A – czworak)	1 poł. XIX w.	1633/66 z 21.09.1966 r.
17.	Miodary	dom nr 3 (aktualnie ul. Brzozowa 4-4A – czworak)	XIX w.	1634/66 z 21.09.1966 r.
18.	Miodary	dom nr 4 (aktualnie ul. Brzozowa 4-4A – czworak)	XIX w.	1635/66 z 21.09.1966 r.
19.	Miodary	dom nr 5 (aktualnie ul. Brzozowa 4-4A – czworak)	XIX w.	1636/66 z 22.09.1966 r.

20.	Starościn	kapliczka przydrożna z figurką Jana Nepomucena	1 poł. XIX w.	375/58 z 15.06.1958 r. (wypis z księgi rejestru)
21.	Starościn	zamek-pałac	1604 r., XVIII, XX w.	312/58 z 01.03.1958 r. (wypis z księgi rejestru)
22.	Starościn	oficyna pałacowa	XIX w.	1945/70 z 06.02.1970 r.
23.	Starościn	park	pocz. XIX w.	100/84 z 30.01.1984 r.
24.	Świerczów	kościół parafialny p.w. Najświętszego Serca Pana Jezusa	1923-1924 r.	44/2006 z 16.03.2006 r.

Aneks nr 2

POZOSTAŁE ZABYTKI UJĘTE W GMINNEJ EWIDENCJI ZABYTKÓW

A. GMINA ŚWIERCZÓW

Lp	Miejscowość	Obiekt	Adres
1.	Bąkowice	Dom	ul. Główna obok Nr 8
2.	Bąkowice	Dom	ul. Główna Nr 14
3.	Bąkowice	Dom	ul. Główna Nr 19
4.	Bąkowice	Dom	ul. Główna Nr 21
5.	Bąkowice	Dom	ul. Główna Nr 25
6.	Bąkowice	Dom	ul. Główna Nr 28
7.	Bąkowice	Dom	ul. Główna Nr 29
8.	Bąkowice	Dom	ul. Główna Nr 31
9.	Bąkowice	Dom	ul. Główna Nr 40

10.	Bąkowice	Dom Ludowy	ul. Główna Nr 41-43
11.	Bąkowice	Dom	ul. Główna Nr 42
12.	Bąkowice	Dom	ul. Główna Nr 46
13.	Bąkowice	Dom	ul. Główna Nr 48
14.	Bąkowice	Dom	ul. Główna Nr 50
15.	Bąkowice	Dom	ul. Główna Nr 52
16.	Bąkowice	Dom	ul. Główna Nr 54
17.	Bąkowice	Dom	ul. Główna Nr 56
18.	Bąkowice	Dom	ul. Główna Nr 59
19.	Bąkowice	Dom	ul. Główna Nr 71
20.	Bąkowice	Remiza strażacka	ul. Główna obok Nr 75
21.	Bąkowice	Plebania	ul. Główna Nr 76
22.	Bąkowice	Dom	ul. Główna Nr 79
23.	Bąkowice	Dom	ul. Główna Nr 81
24.	Bąkowice	Trafostacja	ul. Główna
25.	Bąkowice	Staw hodowlany w zespole dworskim	ul. Główna
26.	Bąkowice	Spichlerz w zespole dworskim	ul. Główna
27.	Bąkowice	Budynek mieszkalno – gospodarczy w zespole dworskim	ul. Główna
28.	Bąkowice	Obora w zespole folwarcznym	ul. Główna
29.	Bąkowice	Oficyna w zespole dworskim	ul. Główna
30.	Bąkowice	Park krajobrazowy w zespole dworskim	ul. Główna
31.	Bąkowice	Dwór	ul. Główna

32.	Bąkowice	cmentarz	
33.	Bąkowice	Kościół parafialny pw. św. Anny	ul. Główna
34.	Bąkowice	Bramka w ogrodzeniu kościoła	ul. Główna
35.	Bąkowice - Lipa	Obora w zespole folwarcznym	Przysiółek Lipa
36.	Bąkowice	Stodoła w zespole folwarcznym	Przysiółek Lipa
37.	Bąkowice	Budynek gospodarczy w zespole folwarcznym	Przysiółek Lipa
38.	Bąkowice	Krzyż przydrożny	Przy drodze z Bąkowic do Przygorzela
39.	Bielice	Dom	Nr 6
40.	Bielice	Dom	Nr 8
41.	Bielice	Dom	Nr 12
42.	Bielice	Dom – świetlica wiejska	Nr 15
43.	Bielice	Dom	Nr 16
44.	Bielice	Śluza – stawy hodowlane	obok Nr 27
45.	Bielice	Budynek gospodarczy	obok Nr 27
46.	Bielice	Dom	Nr 30
47.	Biestrzykowice	Dom	ul. Główna Nr 3
48.	Biestrzykowice	Dom	ul. Główna 7
49.	Biestrzykowice	Dom, dawna gorzelnia	ul. Lipowa Nr 14
50.	Biestrzykowice	Brama do zespołu dworskiego	ul. Lipowa
51.	Biestrzykowice	Trafostacja	ul. Lipowa – Ludowa
52.	Biestrzykowice	Budynek gospodarczy	ul. Ludowa Nr 1A
53.	Biestrzykowice	Dom	ul. Ludowa Nr 1A

54.	Biestrzykowice	Dom	ul. Ludowa Nr 5
55.	Biestrzykowice	Dom	ul. Ludowa Nr 7
56.	Biestrzykowice	Dom	ul. Ludowa Nr 9-11
57.	Biestrzykowice	Dom w zespole folwarcznym	ul. Ludowa Nr 15-16
58.	Biestrzykowice	Dom – dawny czworak w zespole dworskim	ul. Ludowa Nr 36-36A
59.	Biestrzykowice	Dom – dawny czworak w zespole dworskim	ul. Ludowa Nr 38 A-B
60.	Biestrzykowice	Dom – dawny czworak w zespole dworskim	ul. Ludowa Nr 40-42
61.	Biestrzykowice	Dom – dawny czworak w zespole dworskim	ul. Ludowa Nr 44-46
62.	Biestrzykowice	Obora w zespole dworskim	ul. Ludowa Nr 40-42
63.	Biestrzykowice	Kuźnia w zespole dworskim	ul. Ludowa Nr 47
64.	Biestrzykowice	Park krajobrazowy w zespole pałacowym	ul. Ludowa
65.	Biestrzykowice	Pałac	ul. Ludowa
66.	Biestrzykowice	Oficyna dworska w zespole pałacowym	ul. Ludowa
67.	Biestrzykowice	Trafostacja	ul. Łączna
68.	Biestrzykowice	Dom	ul. Spacerowa Nr 1
69.	Biestrzykowice	Kościół parafialny pw. Wniebowzięcia NMP	ul. Główna
70.	Biestrzykowice	cmentarz	
71.	Biestrzykowice	Plebania	ul. Główna Nr 2
72.	Biestrzykowice	Bramka w ogrodzeniu kościoła	ul. Główna

73.	Biestrzykowice	Kolumna z figurą Pana Jezusa	ul. Główna, ogród plebanii
74.	Biestrzykowice	Stajnia w zespole dworskim	ul. Ludowa
75.	Dąbrowa	Dom – dawna oficyna	ul. Asfaltowa 7
76.	Dąbrowa	Trafostacja	ul. Asfaltowa
77.	Dąbrowa	Dom	ul. Główna Nr 7
78.	Dąbrowa	Dom – dawna szkoła, przedszkole	ul. Główna Nr 10
79.	Dąbrowa	Dom	ul. Główna Nr 16
80.	Dąbrowa	Dom	ul. Główna 22
81.	Dąbrowa	Dom	ul. Główna Nr 26
82.	Dąbrowa	Dom	ul. Główna Nr 29
83.	Dąbrowa	Dom	ul. Główna Nr 30
84.	Dąbrowa	Dom	ul. Główna Nr 31
85.	Dąbrowa	Kapliczka z figurą św. Anny Samotrzeciej	ul. Główna Nr 31
86.	Dąbrowa	Dom	ul. Główna Nr 35
87.	Dąbrowa	Dom	ul. Główna Nr 36
88.	Dąbrowa	Dom	ul. Główna Nr 37
89.	Dąbrowa	Dom	ul. Główna Nr 40
90.	Dąbrowa	Dom	ul. Główna Nr 42
91.	Dąbrowa	Dom	ul. Główna Nr 43
92.	Dąbrowa	Dom	ul. Główna Nr 44
93.	Dąbrowa	Dom	ul. Główna Nr 55
94.	Dąbrowa	Dom	ul. Główna Nr 58
95.	Dąbrowa	Dom	ul. Główna Nr 63
96.	Dąbrowa	Dom	ul. Główna Nr 67

97.	Dąbrowa	Dom	ul. Kluczborska Nr 7
98.	Dąbrowa	Dom	ul. Kluczborska Nr 9
99.	Dąbrowa	Dom	ul. Kluczborska Nr 17
100.	Dąbrowa	Dom	ul. Kluczborska Nr 22
101.	Dąbrowa	Wiadukt kolejowy	ul. Kluczborska
102.	Dąbrowa	Dom	ul. Kolejowa Nr 16
103.	Dąbrowa	Dom	ul. Kolejowa Nr 19
104.	Dąbrowa	Dom dróżnika kolejowego	ul. Kolejowa Nr 24
105.	Dąbrowa	Dom	ul. Kolejowa Nr 26B
106.	Dąbrowa	Dom	ul. Kolejowa Nr 37
107.	Dąbrowa	Stacja kolejowa	ul. Kolejowa
108.	Dąbrowa	Kapliczka przydrożna	ul. Kolejowa
109.	Dąbrowa	Kościół filialny pw. św. Jadwigi	ul. Kościelna – Podhalańska
110.	Dąbrowa	Ogrodzenie wokół kościoła	ul. Kościelna – Podhalańska
111.	Dąbrowa	Dom	ul. Kuźnicka Nr 1
112.	Dąbrowa	Dom	ul. Kuźnicka Nr 6
113.	Dąbrowa	Kapliczka przydrożna z Pietą	ul. Podhalańska Nr 18
114.	Dąbrowa	Dom	ul. Podhalańska Nr 19
115.	Dąbrowa	Dom	ul. Podhalańska Nr 24
116.	Dąbrowa	Dom	ul. Podhalańska Nr 28B
117.	Dąbrowa	Dom	ul. Podhalańska Nr 30
118.	Dąbrowa	Dom	ul. Podhalańska Nr 32
119.	Dąbrowa	Dom w zespole folwarcznym	ul. Szkolna Nr 3

120.	Dąbrowa	Dom w zespole folwarcznym	ul. Szkolna Nr 3D
121.	Dąbrowa	Obora w zespole folwarcznym	ul. Szkolna
122.	Dąbrowa	Spichlerz w zespole folwarcznym	ul. Szkolna
123.	Dąbrowa	Budynek gospodarczy w zespole folwarcznym	ul. Szkolna Nr 3
124.	Dąbrowa	Ogrodzenie murowane z cegły parku krajobrazowego	ul. Parkowa
125.	Dąbrowa	Park krajobrazowy - dworski	centrum wsi
126.	Dąbrowa	Krzyż przydrożny	Droga śródpolna Dąbrowa - Biestrzykowice
127.	Dąbrowa	cmentarz ewangelicko - augsburski	
128.	Gola	Budynek mieszkalno - gospodarczy	Nr 5
129.	Gola	Obora	obok Nr 7
130.	Gola	Krzyż pokutny	obok Nr 7
131.	Gola	Dom	Nr 14
132.	Gola	Dom	Nr 20A
133.	Gola	Dom	Nr 21
134.	Gola	Dom	Nr 22
135.	Gola	Dom	Nr 23
136.	Gola	Dom	Nr 25
137.	Gola	Dom	Nr 27
138.	Gola	Dom	Nr 30
139.	Gola	Dom	Nr 33

140.	Gola	Budynek gospodarczy i stodoła	przy Nr 33
141.	Gola	Dom	Nr 35
142.	Gola	Dom	Nr 36 A-B
143.	Gola	Dom	Nr 38
144.	Gola	Dom	Nr 42
145.	Gola	Dom	Nr 43
146.	Gola	Dom – dawna szkoła ewangelicka	Nr 47
147.	Gola	Dom – dawna szkoła	Nr 49
148.	Gola	Dom	Nr 50
149.	Gola	Dom	Nr 55
150.	Gola	Trafostacja	
151.	Gola	Dzwonnica kościelna	
152.	Gola	cmentarz	
153.	Grodziec	Dom	Nr 4
154.	Grodziec	Dom	Nr 9
155.	Grodziec	Dom	Nr 13
156.	Grodziec	Dom i świetlica wiejska	Nr 14
157.	Grodziec	Dom	Nr 15
158.	Grodziec	Dom	Nr 20
159.	Grodziec	Dom	Nr 32
160.	Kuźnica Dąbrowska	Budynek gospodarczy	Nr 4
161.	Kuźnica Dąbrowska	Dom	Nr 5
162.	Kuźnica Dąbrowska	Dom	Nr 10
163.	Kuźnica Dąbrowska	Dom – dawny młyn	Nr 11

164.	Kuźnica Dąbrowska	Budynek gospodarczy w zespole młyna	Nr 11
165.	Kuźnica Dąbrowska	Stodoła	obok Nr 12
166.	Kuźnica Dąbrowska	Stodoła w zespole folwarcznym	przy drodze w kierunku Zbicy
167.	Kuźnica Dąbrowska	Obora w zespole folwarcznym	przy drodze w kierunku Zbicy
168.	Kuźnica Dąbrowska	Obora w zespole folwarcznym	przy drodze w kierunku Zbicy
169.	Miejsce	Kościół filialny p.w. Wniebowstąpienia Pana Jezusa	ul. Namysłowska – Kościelna
170.	Miejsce	Cmentarz przykościelny z kapliczką i figurą św. Jana Nepomucena	ul. Namysłowska – Kościelna
171.	Miejsce	Obora	ul. Namysłowska Nr 2 A-B
172.	Miejsce	Dom	ul. Namysłowska Nr 3
173.	Miejsce	Dom i zabudowania gospodarcze	ul. Namysłowska Nr 6-8
174.	Miejsce	Budynek gospodarczy w zespole młyna	ul. Namysłowska Nr 9
175.	Miejsce	Budynek mieszkalno - gospodarczy	ul. Namysłowska Nr 10-12
176.	Miejsce	Dom – dawna Synagoga	ul. Namysłowska Nr 17
177.	Miejsce	Dom	ul. Namysłowska Nr 22
178.	Miejsce	Remiza strażacka	ul. Namysłowska Nr 25
179.	Miejsce	Dom – oficyna dworska	ul. Parkowa 4
180.	Miejsce	Młyn	ul. Namysłowska Nr 9a
181.	Miejsce	Dwór	ul. Parkowa Nr 4
182.	Miejsce	Dom	ul. Wiejska Nr 1

183.	Miejsce	Dom	ul. Wiejska Nr 2
184.	Miejsce	Dom	ul. Wiejska Nr 2B
185.	Miejsce	Dom – budynek gospodarczy	ul. Wiejska Nr 3
186.	Miejsce	Dom	ul. Wiejska Nr 4
187.	Miejsce	Dom	ul. Wiejska Nr 5
188.	Miejsce	Dom	ul. Wiejska Nr 6
189.	Miejsce	Dom	ul. Wiejska Nr 7
190.	Miejsce	Dom	ul. Wiejska Nr 8
191.	Miejsce	Dom	ul. Wiejska Nr 9
192.	Miejsce	Dom	ul. Wiejska Nr 11
193.	Miejsce	Dom	ul. Wiejska Nr 14
194.	Miejsce	Dom	ul. Wiejska Nr 15
195.	Miejsce	Dom	ul. Wiejska Nr 18
196.	Miejsce	Dom	ul. Wiejska Nr 20
197.	Miejsce	Dom	ul. Wiejska Nr 21
198.	Miejsce	Dom	ul. Wiejska Nr 23
199.	Miejsce	Dom	ul. Wiejska Nr 28
200.	Miejsce	Dom	ul. Wiejska Nr 30
201.	Miejsce	Dom	ul. Wiejska Nr 32
202.	Miejsce	Cmentarz żydowski	ok. 1 km na wschód od trasy Namysłów - Opole
203.	Miejsce	Układ ruralistyczny wsi Miejsce	cała miejscowość
204.	Miejsce - Przygorzele	Dom	Nr 2
205.	Miejsce-Przygorzele	Dom	Nr 6
206.	Miejsce – Przygorzele	Dom	Nr 8

207.	Miodary	Budynek gospodarczy – stodoła w zespole folwarcznym	ul. Brzozowa Nr 1
208.	Miodary	Dom – dawne czworaki w zespole folwarcznym	ul. Brzozowa Nr 1
209.	Miodary	Gorzelnia w zespole folwarcznym	ul. Brzozowa Nr 1-4 (dostęp od ulicy Polnej)
210.	Miodary	Dom	ul. Brzozowa Nr 2-2A
211.	Miodary	Budynek gospodarczy	ul. Brzozowa Nr 2-2A
212.	Miodary	Dom i zabudowania gospodarcze	ul. Brzozowa Nr 3
213.	Miodary	Dom – dawne czworaki	ul. Brzozowa Nr 4-4A
214.	Miodary	Stodoła	ul. Brzozowa obok Nr 6
215.	Miodary	Dom	ul. Główna Nr 3
216.	Miodary	Dom	ul. Główna Nr 5
217.	Miodary	Dom, tzw. Mleczarnia obecnie dom i sklep	ul. Główna 11A-B
218.	Miodary	Mleczarnia	ul. Główna 11
219.	Miodary	Dom i świetlica wiejska	ul. Główna 8A-B
220.	Miodary	Dom	ul. Główna Nr 21
221.	Miodary	Dom	ul. Główna 23
222.	Miodary	Dom	ul. Główna 27
223.	Miodary	Dom	ul. Główna 30
224.	Miodary	Dom	ul. Główna Nr 37
225.	Miodary	Dom	ul. Główna Nr 47
226.	Miodary	Dom	ul. Główna 51
227.	Miodary	Dom	ul. Główna 55
228.	Miodary	Remiza strażacka	ul. Główna

229.	Miodary	Dom	ul. Kościelna 2
230.	Miodary	Dom – dawna plebania ewangelicka, szkoła i izba porodowa	ul. Polna 3
231.	Osiek Duży	Obora w zespole folwarcznym	obok Nr 9
232.	Osiek Duży	Budynek mieszkalno - gospodarczy	obok Nr 12
233.	Osiek Duży	Obora w zespole folwarcznym	
234.	Osiek Duży	Stodoła w zespole folwarcznym	
235.	Osiek Duży	Dom	Nr 16
236.	Pieczyska	Dom – dawna szkoła	Nr 2
237.	Pieczyska	Młyn	obok Nr 2
238.	Pieczyska	Dom	Nr 7
239.	Pieczyska	Dom	Nr 8
240.	Pieczyska	Dom	Nr 13
241.	Pieczyska	Dom	Nr 14
242.	Starościn	Dom	ul. Kasztanowa Nr 1
243.	Starościn	Ogrodzenie murowane zespołu folwarcznego	ul. Kasztanowa - Polna
244.	Starościn	Obora w zespole folwarcznym	ul. Kasztanowa
245.	Starościn	Dom – dawny czworak w zespole folwarcznym	ul. Kasztanowa
246.	Starościn	Dom	ul. Łąkowa Nr 4
247.	Starościn	Dom	ul. Łąkowa Nr 5A-B
248.	Starościn	Dom – dawna gospoda	ul. Opolska Nr 4

249.	Starościn	Stodoła	ul. Opolska Nr 4
250.	Starościn	Budynek gospodarczy	ul. Opolska Nr 4
251.	Starościn	Dom – dawna szkoła ewangelicka	ul. Kluczborska Nr 13
252.	Starościn	Trafostacja	ul. Kluczborska
253.	Starościn	Dom	ul. Opolska Nr 14
254.	Starościn	Dom	ul. Opolska Nr 18
255.	Starościn	Dom	ul. Opolska Nr 21
256.	Starościn	Dom	ul. Opolska Nr 29
257.	Starościn	Dom	ul. Opolska Nr 31
258.	Starościn	Dom	ul. Opolska Nr 35
259.	Starościn	Dom – dawna szkoła	ul. Opolska Nr 6
260.	Starościn	Remiza strażacka	ul. Opolska
261.	Starościn	Ogrodzenie parku krajobrazowego - zespołu pałacowego	ul. Opolska - Kluczborska - Podlaska
262.	Starościn	Park krajobrazowy w zespole pałacowym	otoczony ulicami Opolską - Kluczborską – Podlaską – Pod Lasem
263.	Starościn	Dom	ul. Podlaska Nr 2
264.	Starościn	Kapliczka z figurą św. Jana Nepomucena	przy drodze powiatowej Starościn – Pieczyska
265.	Starościn	Stajnia – wozownia z zespole pałacowym	ul. Opolska
266.	Starościn	Dom ogrodnika w zespole pałacowym	ul. Opolska Nr 11
267.	Starościn	Obora w zespole pałacowym	ul. Opolska
268.	Starościn	Oficyna w zespole pałacowym	ul. Opolska Nr 5

269.	Starościn	Pałac	ul. Opolska Nr 1
270.	Starościn	Kaplica grobowa w zespole pałacowym	ul. Opolska Nr 1
271.	Starościn	Kapliczka z figurą Matki Boskiej	ul. Polna
272.	Starościn	Kapliczka z figurą św. Józefa	ul. Polna
273.	Starościn	Figura św. Jana Nepomucena na postumencie	ul. Kasztanowa
274.	Starościn	Cmentarz katolicko – ewangelicko – augsburski	ul. Cmentarna
275.	Świerczów	Dom	ul. Brzeska Nr 12
276.	Świerczów	Magazyn	ul. Brzeska Nr 23
277.	Świerczów	Dom	ul. Brzeska Nr 32
278.	Świerczów	Dom	ul. Brzeska Nr 32A
279.	Świerczów	Dom – dawniej sklep	ul. Brzeska Nr 34
280.	Świerczów	Stodoła	ul. Brzeska Nr 34
281.	Świerczów	Dom	ul. Brzeska Nr 46
282.	Świerczów	Kapliczka	ul. Brzeska Nr 47
283.	Świerczów	Budynek Urzędu Gminy – dawny klasztor	ul. Brzeska Nr 48
284.	Świerczów	Dom	ul. Brzeska Nr 49
285.	Świerczów	Budynek gospodarczy	ul. Brzeska Nr 49
286.	Świerczów	Dom	ul. Brzeska Nr 53
287.	Świerczów	Dom	ul. Brzeska Nr 54
288.	Świerczów	Dom	ul. Brzeska Nr 59
289.	Świerczów	Dom	ul. Brzeska Nr 64
290.	Świerczów	Dom	ul. Brzeska Nr 71

291.	Świerczów	Dom	ul. Brzeska Nr 75
292.	Świerczów	Dom	ul. Folwarczna Nr 3
293.	Świerczów	Budynek mieszkalno - gospodarczy	ul. Folwarczna Nr 5
294.	Świerczów	Dom	ul. Szkolna Nr 22
295.	Świerczów	Kościół parafialny pw. Najświętszego Serca Pana Jezusa	ul. Opolska
296.	Świerczów	Cmentarz przykościelny	ul. Opolska
297.	Świerczów	Brukowana droga na odcinku około 800 m	ul. Brzeska
298.	Wężowice	Dom	Nr 12
299.	Wężowice	Dom	Nr 13
300.	Wężowice	Dom	Nr 16
301.	Wężowice	Dom	Nr 19B
302.	Wężowice	Dom	Nr 25
303.	Wężowice	Dom w zespole folwarcznym	Przysiółek Jaźwinka
304.	Wężowice	Stodoła w zespole folwarcznym	Przysiółek Jaźwinka
305.	Wężowice	Stodoła w zespole folwarcznym	Przysiółek Jaźwinka
306.	Wężowice	Obora w zespole folwarcznym	Przysiółek Jaźwinka
307.	Zbica	Dom – dawna szkoła - obecnie mieszkanie i świetlica wiejska	Nr 3
308.	Zbica	Dom i zabudowania gospodarcze	Nr 5